

המקום הראוי לצירוף למנין

צירוף למנין לשהים בבידוד

א. דיני המקום הראוי לצירוף למנין - סוגיית הגמרא ודברי הראשונים

בסוגיית הגמרא במסכת פסחים מבואר הצורך להימצא במקום אחד בתפילה, ומהו המקום הראוי לצירוף למנין. בדברי הפוסקים מצינו אופנים נוספים לבידוד דין זה. הערה נחצה: יש להבחין בין עשרה הנמצאים בשני מקומות שצירופם יוצר מנין, לבין מנין קיים במקום אחד, ויחידים הנמצאים במקום אחר ומבקשים להצטרף אליו.

תלמוד בבלי, מסכת פסחים, פה, ב

1 א

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) ומהם קדו... (ב) ומהם קדו... (ג) ומהם קדו... (ד) ומהם קדו... (ה) ומהם קדו... (ו) ומהם קדו... (ז) ומהם קדו... (ח) ומהם קדו... (ט) ומהם קדו... (י) ומהם קדו... (יא) ומהם קדו... (יב) ומהם קדו... (יג) ומהם קדו... (יד) ומהם קדו... (טו) ומהם קדו... (טז) ומהם קדו... (יז) ומהם קדו... (יח) ומהם קדו... (יט) ומהם קדו... (כ) ומהם קדו... (כא) ומהם קדו... (כב) ומהם קדו... (כג) ומהם קדו... (כד) ומהם קדו... (כה) ומהם קדו... (כו) ומהם קדו... (כז) ומהם קדו... (כח) ומהם קדו... (כט) ומהם קדו... (ל) ומהם קדו...

כיצד צולין פרק שביעי פסחים

פה:

עין משפט
גד מצוה

דך עליה דהוא הדין שלא דרך עליה תוך ג' אלא נקט דרך עליה דהשתא לא זכר שיהא תוך ג' רק שיהא תוך ג' דגרוגרת¹ מתייב ואם חלמר אכתי היאך ראשונים מעמלא הא בשעת לא היא הולאה כענין זה הואיל ואגד הפר צד האחרונים שפנים כדמוכח בהמליע (ש דף 64): ו"ל דהכא מיירי שכל הפר תוך לחומת העזרה ואפילו למאן דאמר התם אגד כלי שמייה אגד הנ"מ כלי שש לו תוך דליו חייב אם הואיל מקלחו מע"י מה שפנים יכול להבאו מצפנים אבל ע"י משכיח המוט לא היו יעילים האחרונים להבאו אליו²:

מתני' דאבר שיצא מקצתו חוץ ערד שמוע לעצם וקולף ערד שמוע לפרק וחותר ובמוקדשין קוצין בקופין שאין בו משום שבידת העצם מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ³ החלונות ועובי החומה כלפנים: גמ' אמר רב יהודה אמר רב 'ובן לתפלה ופליגא דריב"ל⁴ דא"ר יהושע בן לוי דאפילו מוחצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאברהם שבשמים הא גופא קשיא אמרת מן האגף ולפנים כלפנים הא אגף עצמו כלחוץ אימא סיפא מן האגף ולחוץ כלחוץ הא אגף עצמו כלפנים לא קשיא כאן בשערי עזרה כאן בשערי ירושלים

לעשרה והעומד תוך לפתח אין מנערף: אינה מפסקת. שאין הפסק לפני המקום שהכל גלי וידוע לפניו ואין סמיכה לפניו: אגף עצמו: עובי השער מן הנקשה ולפנים: שערי ירושלים. אגף עלמו כלחוץ שלא נתקדש עובין: שערי עזרה. נתקדש עובין בקדושת עזרה תוך משער ויקטור מפני המזרע שגומד שם בעזרו מחוסר כפורים ומכנים משם הנותחין לעזרה.⁵ מזרע משתלה תוך שלש מחנות כדלמריץ גאלו דברים (גמ' ל. טו): מפני מה לא נתקדשה שער ניקטור. בקדושת עזרה והוא שער המזרחית של עזרה: עובין שם. ביום שמונה ימי ספרו לאחר שזמרה ונגל ועל והעריב שמשו בשבעי ועודו מחוסר כפורים ומתיל בהקוץ (מנחה טו) מחוסר כפורים שנכנס לעזרה עגשו כרת ונפקא לן מעוד

ובן דתפלה. פי' פנוטרם לענין צירוף ואין נראה דבאלו נאמרין (פסחים דף 64: ט) משמע סוגיא דגמרא דהלכה כר' יהושע בן לוי דאמר אפי' מחילה של ברזל אינה מפסקת ונפרק כל גגות (שו"ת 35) משמע סתמא דגמרא דמחילה מפסקת לצירוף דקאמר ט' בקטנה והאדא בגדולה אין מנערפין ולענין שופר ומגילה נמי לא מילת לפרש דתמן נהדיח כפי ראויה כ"ד (ר"ה דף טו: טס) היה עובר אחריו בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או מגילה אם כוון לכו' יאך ונראה לכו' דהכא מיירי לענין לענות יחד קדושה ויהא שמייה רבא מצרך דאין מחילה מפסקת לריב"ל ולרב יהודה מפסקת כיון דהוי דבר שנתרץ עשרה וכו' היכי דלא מנערף לא נפיק די חובה אלל שופר לא בעי עשרה:

רבי מנחם המאירי, בית הבחירה, פסחים, שם

1 ב

שמצטרפין אמרו בתלמוד המערב ז"ל, לשני בתים נצרכה, כבר פרשוה שם כשנכנסו מתחלה לכך, ר"ל שאמרו ניזיל ניטול נהמא ברוך פלך, וכל שהוא כן ורואין מקצתן אלו את אלו מצטרפין, הא לתפלה דוקא בבית אחד כדרך שהזכרנו, ואף לענין זמן הם מפסקין בה ממה שאמרו שם אלין דבי נשיאת מה נתעבד לך כבית אחד או כשני בתים אם היה דרכן לעבור אלו על אלו מומנין, אלמא כל שני בתים אין מצטרפין, כן ראיית עוד שם ר' ברכיה מקים לאמוריה על תרעא מציעיא דבי מדרשא ומזמן על אלין ועל אלין, ומכל מקום מבית לחצר מצטרפין אף אם החצר גדולה שדירי בית בחצר לעולם, ונראה שאף לתפלה כן, וזו שבערוכין בששתיהן חצרות, ולדעת זה לקדיש ולקדושה וליציאת ידי חובת תפלה צבור ודאי עונה ויוצא, אלא שאף הם ראיית [שהשוו] את זו לזו לומר שאינו יכול לענות שום דבר שבקדושה ואין הדברים נראין.

ולחכמי הדורות ז"ל, ראיית שפרשו גם כן זו של ר' יהושע לענין צירוף, אלא שדעתם שלא נחלק ר' יהושע אלא על העומד כנגד הפתח בחצר שלפני הבית כדין שתי חבורות האוכלות בבית אחד ומקצתם רואים אלו את אלו שמצטרפין, שלדעת רב הפתח מפסיק ואינו כשתי חבורות שבבית אחד, ולר' יהושע כיון שדירי הבית בחצר כבית אחד הוא וכל שמקצתן רואין זה את זה מצטרפין ואעפ"י שהפתח עומד לינעל על זו הוא אמר אפי' מחיצה וכו', וכמו שפרשנו, אבל כל שהם בתים חלוקים שנותל מפסיק אצפ"י שפתח פתוח ביניהם והואיל ודירין חלוקים הם אין מצטרפין לעולם, וכי היא דעירובין תשעה בגדולה ואחד בקטנה מצטרפין, אחד בגדולה ותשעה בקטנה אין מצטרפין, ואף זו דוקא בחצר קטנה שלפני הבית או שהוא בתוך הבית אבל שני בתים לא אצפ"י שפתח פתוח ביניהם, ואעפ"י שלענין זימון בשתי חבורות שהזכרנו

יד תנן תו בפרק כיצד צולין (פסחים פ"ו מ"ב) החלונות ועובי החומה כלפנים, ופירש רש"י החלונות שבחומות ירושלים ועובי ראש החומה בגובה כלפנים, ואע"ג דעובי השערים לא אמרן הכי התם, כדמפרש טעמא בגמרא מפני המצורעים, וגם בזה כתב הרמב"ם (שם) דלענין קרבן פסח קאמר. ואיתא תו התם בגמרא, גגין ועליות לא נתקדשו, וכתב רבינו ירוחם (נתיב אדם וחיה, נתיב ג, חלק ז) שנ"ל שבכל זה הוא הדין לבית הכנסת, דגגין ועליות אינם בכלל בית, והחלונות ועובי הכתלים כלפנים. ומשמע לי דהאי דחלונות ועובי הכתלים כלפנים, כשראשו ורובו בחלון או על עובי הכותל הנראה מתוך הבית. ומצאתי שכתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב בשם גאון, דמכניס ראשו בחלון מצטרף עמהם למנין עשרה ולא חילק בכך. וכן כתב בארחות חיים וזה לשונו, כתב רבינו האי, מי שעומד אחורי בית הכנסת וביניהם חלון אפילו גבוה כמה קומות, אפילו אינו רחב ארבעה, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה, עכ"ל.

שו"ת פ"מ צו הרשב"א

שאלת על מה שמכויי כל גלילותינו שיהא שליח נצור עומד בתיבה שיהא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה ושיש לה מחילות גבוהות ומזויזא את הרצפים בתפילה ועונין אחריו קדיש וכל דבר שבקדושה, ואי משום דרבי יהושע בן לוי דאמר אין מחילה של כרזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, לא נאמרו דברי רבי יהושע אלא בשם עשרה נמקום שליח נצור וכדעת הראב"ד ז"ל.

שעצרות בין בעצרת אנשים בין בעצרת נשים. וצמרק החלילי חניא רבי מאיר מי שלא ראה בדיופלטין של אלכסנדריא של מצרים לא ראה כצדן של ישראל וכו' עד וצמיה גדולה של עץ צנויה צאמצע וחזן הכנסת עומד עליה והסודרין צדו כיון שהגיע לענות אמר הלה מניף בסודרין והן עונין אמן, וסממא חזן הכנסת ושליח נצור היו עומדין שם כדי שיהו הנצור שצבצבותיו שומעין קולו כעין תיבה שלנו אלא שהוצרכו להנפת הסודרין מחמת הרחוקין וכעין שפושין עכשיו, וכן פרש"י ז"ל שם צמיה של עץ כעין אלמנכרא שלנו.

תשובה כל מה שאמרו בפרק כל גנות, בקטנה שנפרצה צמלואה לגדולה לא אמרו אלא נבמים מוחלקין לפי עזה צפני עמנו לתשמישו וזה צפני עמנו לתשמישו, ואפילו הכי כל שנפרצה הקטנה צמלואה לגדולה או רואין כאלו הקטנה פתחה של גדולה ורגלי הגדולה בקטנה, וכל שלא נפרצה צמלואה זו צפני עמנו עומדת לתשמישה וזו צפני עמנו. אבל התיבה עם הייתה גבוהה ורחבה ונעלת מחילות לא לתשמיש צפני עמנו עומדת אלא לתשמיש בית הכנסת ורגלי בית הכנסת בתיבה, ואפילו לרבי דלית ליה דרבי יהושע בן לוי אינה מפסקת, והיא לא כתיבה שמיניחין בה ספר תורה שאפילו היא גבוהה כמה אינה מפסקת, וכדאמרין בקטנה פרק אלו נאמרין פשיטא אריכי באפי גוי לא מפסקי תיבה נמי לא מפסקא מחילה מאי ת"ש דאמר רבי יהושע בן לוי אפילו מחילה של כרזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, אלא תיבה גבוהה יותר מקומת אדם דומיא דאריכא באפי גואל קאמר, ואפילו גדולה שאינה נעלת ומפסקת צפני הטומאה כההיא חיצותא דאנחיה קמיה מימא צאינדווא' דהכא תיבה סתם קאמר, ואפילו הכי פשיטא להו ללא מפסקא ומשום דתשמיש בית הכנסת הוא. ותיבה זו ששליח נצור עומד לתשמיש בית הכנסת עושין אותה גבוהה כדי להשמיע הנצור ומכלל בית הכנסת היא, ומפני זה הרי הוא כאלו הוא בתוך הנצור ולפיכך עונין אחריו אפילו אומן

עוד אני אומר שאיפשר לומר שכל שרואין אלו את אלו כאילו הן צמיה אחד דמי ומצטרפין, ודומיא דזימון של גרמת המזון דתנן שמי חצרות שהיו צמיה אחד חזן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזימון, ולא תימא דוקא צמיה ממנו צמיה אחד הינו צמיה אחת וכמו שאמרו דקרו לצמיה צמיה, וכן צמיה צמיה האמור בפסחים דהינו מצמיה לצמיה אחרת ומפנה לפנה ממקום אחד למקום אחר שבצמיה דהיינו מאיגרא לארעא. ועוד דצירושלמי פירשו כן בצמיה דגרסין התם רבי יונה ורבי אבהו בר כהנא בשם רבי ועירא לשני צמיה נצרכא אמר רבי והן שנקנסו משעה ראשונה על מנת כן, אילין צמיה נשאי מה את עצד לון כמיה אחד או כשני צמיה נימא אס היה דרכן לעצור אלו על אלו מומנין ואם לאו אין מומנין, רבי צמיה מוקים לאמוריה על תרעא מצמיה דבי מדרשא והוא מומנין על אילין ועל אילין ז"ל.

צו. ב"י אריח נה ושורע ס"ט. 1 צ"ל סמכו. 2 פסחים פה, ב. ע"ש 3 הביאו רבינו בחי' עירובין צב, ב, וע"ע להלן ח"ג רפ. 4 עירובין צב, א, ב. 5 סוטה לח, ב, ע"ש. 6 מגילה כו, ב. 7 סוכה נא, ב, ע"ש. 8 ד"ה בימה. 9 ברכות נ, א, ע"ש. 10 ב"ב סא, ב, ע"ש. 11 קא, ב. 12 ע"י פסחים שם בגלוי ובתוס' שם ע"א ד"ה אבל, ולהלן ח"ד רעה. 13 שם ע"א. 14 ברכות פ"ז ה"ה (נה, ב), ע"ש. 15 בחי' רבינו ברכות שם נוסף, יתה. 16 לפנינו שם, נשיאי. 17 וכ"כ בחי' ברכות שם. ובבית"ג סקליא כ' דש לרחות כל הראיות שהביא רבינו. ובשורע שם הביא דעת ר"פ כהג"ה סמ"ק דשב אות ה דרוקא באין המחיצות מגיעות לחקרה. ונראה דל"פ אין חילוק בין אם הוא עשוי לחשמיש ביהכ"ג דעיקר טעמו שם מפני שהנג מחברין.

ה שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד, בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו, הרי אלו מצטרפין לזמון ואם לאו, אלו מומנין לעצמן, ואלו מומנין לעצמן.

ב. צירוף העומדים במקומות שונים [כגון הנמצא בעזרת נשים] על ידי ראה

בדברי רבינו ירוחם (הובא לעיל בבית יוסף; וג) נתבאר ההיתר לצרף למנין מהחלון כאשר מראה פניו משם. כמו כן, הרשב"א (2א) למד מהלכות זימון כי ניתן לצרף למנין עשרה כאשר "רואים אלו את אלו. אך יש פוסקים [גרי"א, משכנות יעקב, חיי אדם] שחלקו על חידוש זה, וערוך השלחן הגביל דין זה למי שעומד בחצר בית הכנסת או ברחוב בלבד ולא למי שנמצא בבית הכנסת בחדר אחר.

הלכות פְּרֻבוּת סִימָן נה

באר הגולה 176

ישאין הרב גָּרַר אחר היחיד: יח יאם קצת העשרה בבית הכנסת [*] (נז) וקצתם בעורה (נח) אינם מצטרפים: יט (נט) *שליח צבור בתכה ותשעה בבית הכנסת מצטרפין. אף על פי שהיא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה ויש לה מחצות גבוהות עשרה, מפני שהיא בטלה לגבי בית הכנסת. יי"ש מי שקתב *יהיגו מלי כשאין המחצות מגיעות לתקרת הגג: כ היינו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקרישה, אפלו מי (ס) שאינו עמהם (סא) יכול (נו) לענות. (סב) *קריש ואומרים שצריך (סג) שלא יהא מפסיק (סד) טנוף או (זי) [זי] (סה) עבודתו נוכבים: כא *לעיר שאין בה אלא עשרה ואחד מהם רוצה לצאת בפנימיה הנזכרים, מחקיבין אותו

1 טור ובתי יוסף בשם רש"י ז"ר וז"ל הרי כו' אבות התקב"א בשבועות ט מתיק סימן רמב"ם טור וזו חקלאות שם בפסקים כ ור"י אבה"ב בשם הר"ש ע"ש רמב"ם רב אה"כ וכן פ' בתפ"ד פארוחה ה"י

משנה ברורה
מוציא אפלו אותם שהם אחרים בבית הכנסת ושמעין ומכניזין, וגם הוא מכניז שיוציא כל השומעים: יח (נז) וקצתם בעורה. הוא הדין אפלו (נט) ו"ח השעה בבית הכנסת ויחיד בעורה. כתב הפרי מגדים, דהיה רש"י פ"ד י"ז ו"ח וי"ח מ"ז כשאין רואין זה את זה, דברואין זה את זה אפלו בשני בתים מש מש מצטרפין, דמקרא דמזמן לקמן בסימן קצה. (ס) ויש מחמירין אפלו בראין, ובמקום הרחק אפשר שיש להקל: (נח) אינם מצטרפין. משום דאין שם פנים, והפחת גופא, אפלו (סא) אין שם דלת, כמחצה חשוכה, והרי לה שני בתים. וכתב הח"י א"ר: לפי זה, כשיש בית ולפנים היינו חדר, ויחדר ההוא אינו פרוץ במלואו, המתפלל שם כאלו מתפלל ביחודי, ורק קריש וקרישה יכול לענות, כדלקמן בסימן כ. ובחשבות הדין סימן חנן מצאתי שכתב, דהי וקצתם בעורה, אבל שיהיה מתפלל עם הצבור, אם אין לתחד פתח אחר רק נוקא דרן בבית הגדול, חשיב כמתפלל עם הצבור: יט (נט) שליח צבור בתכה. הוא הדין אחר מצטרף, ונקט שליח צבור ולא נימא דכיון שהיא צרף להוציאן די חובקת מגרע גרע: כ (ס) שאינו עמהם. רוצה לומר, אפלו הוא בבית אחר (סג) רחוק לגמרי, שכינון שצער זה הם במקום אחד שכינה שרונה בניהם, ואז אפלו מחצה של ברזל אינה מקסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אבי שבשמים השובך בחוף אלו הגעלות: (סא) יכול לענות. "אמן" ו"אמן יהא שמיה רבא" ו"קדושה" ו"ברכו", וכן (סג) יכול להוציאן די חובקה בתפלה אם אינו בקי: (סב) ויש אומרים שצריך. מהכתב השלחן ערוך דין זה בלשון "ויש אומרים" משמע דדין זה לא פסיקא לה, (סד) וכן משמע מהרמ"א בסימן עט ס"פ א הבג"ה לא סבירא לה פון, וכמו שכתב המגן אברהם שם. וצין במ"א אדם שכתב הנראה לו ד"אמן יהא שמיה רבא" ו"קדושה" יענה, דהוי רק פוסקים. אבל "ברכו" לא יענה. וצין בלבושי שרד: (סג) שלא יהא. ונאפלו (סא) אמן אינו יכול לענות לדעה זו אם הוא מפסיק: (סד) טנוף. רוצה לומר, אפלו (סו) הוא מרחק ממנו יותר מארבע אמות, דבעלמא מטר על ידי התנור פניו

באר הלכה
ברוך אפשר: * שליח צבור בתכה וכי מצטרפין. צין בבאור הגרי"א שכתב ויש לדחות כל הראות שהקרא בבתי יוסף בשם הרשב"א לזה. ומכל מקום נראה לי שאפלו לפי דעת הגרי"א אין להתמיר לכמה רב לענין צדקה, אבל לענין תפלה כצבור לענין שלש עשרה שם יש להקל, ודלא הכי דצח הרדב"ו להקל לענין זה אפלו בחדר שולפנים מן הכותל, וכמו שהבאתי במשנה ברורה בסעיף קטן נו, עין שם: * דהיינו מלי וכו'. ואלא סבירא לה דבעל לנבי בית הכנסת, צל"כ הרי כשני בתים פניו עצמו, כי זו גירא מש"ל בכתבה וצבור הגדולה התבאר בסעיף יו ומצטרפין. דהתם התקנה פרוץ במלואה מה שאין פון קנה. ולפי דעתם הוא הדין אם אחר שאינו ש"ל הוא בחוף התכה גם כן רובו הכי. כיון שבלתו אין עשרה וכדומה בבתי יוסף, אך אם הש"ל הוא בחוף התכה הוא גירא יותר, דאפלו אם יש עשרה בלתו למטה ג"כ לא יוכל להוציאן די חובקת קדיש וקרישה, כיון שאין מנון במקום שהוא עומד שם, וכמו שכתב בפרי מגדים והעסקתיו במשנה ברורה סעיף קטן נו: * ויש אומרים שצריך שלא יהא מפסיק טנוף. נראה לי דמירוגלים לכלי צלמא אינו מפסיק קנה, ורק צריך להתרחק משם כדיו הורסטה: * עיר שאין בה וכו' מסבירין. נראה לי אם הרגול מקומת דניא ליעיר הסמוכה שיש שם קבוץ גדול והתפלה היא ברב"ע, ונכתיב ודיים חשעה לשכר ש"ל יצטרכו לרף העיר, והעשירי משאן קנה. אין וכליו לחפן ולעיסה, ומלשון הסודרי פרק קמא דבבא בתרא יש להביא ראיה לזה: * והברכה כהן, לכאורה אין זה נוקא על מה שלמעלה שיהי אמר צדקה, וכן קמב בספר גבולת הים דאורי' שצ"ע אפון שצריך לשכר אחר במקום זה, שנשאר פחות מעשרה, אבל אם השאיר מנון אחריו אין צורך לתת שכר הש"ל. ודין זה הוא מטר להיות שלא בביתו כסות הנה, והש"ל הוא רב על ימים נוראים, למה ימין? אבל אין וצ"ע מהר. למה קמב המסבר? על היוצאים בעל הנשואים, לא יהיו צריכים לתן אלו השנים שאינם בביתם רק כפי חשבון אחד, דאף שאם היו שניהם בביתם הנין מתחלק שכר הסון על אמר צדקה אגשים, מכל מקום עשה שאינו בביתו ואינו הנהי מהסון כלל, רק מפני שנשקעו להמנין, אינו צריך להשלים יותר מקפי חשבון שהיה מסל על מנון, אם לא שגאמר הלא נוקא אקמרה השלחן צדקה? על היוצאים בעל הנשואים, ולא כן רק לומר שאף שאינו בביתו אינו יכול לפטר עצמו, ואולי דלא כספר גבולת הים, אלא שיקבר המסבר דאפלו אם השאיר מנון בביתו מתיב גם יסון לתן שכר הסון, דהוא מכלל צדקה העיר, וימניא רבית התננה או מקנה התבאר בח"שן משפט סימן קט סוף סעיף ג בגמ'." אמר"ד מצאתי בחשבות מהר"ל דמשמע גבולת הים, וצריך ציון:

אם אינו מגיע לו הר"ח רע, והכא אינו מועיל, כיון שהוא מפסיק בין העשרה ובין השליח צבור. רוצה לומר, עבודת נוכבים: (סו) או עוברי נוכבים: (סא) או עוברי נוכבים: (סב) וכן פ' בתפ"ד פארוחה ה"י

שער הציון
(נט) לבוש: (ס) צין בבאור הלכה: (סא) פרי מגדים: (סב) מהספות (סוטה ל"ט ע"א): (סג) מהספות (שם), ומה שקתבתי אם אינו בקי. במאד לקמן בסימן קבר: (סד) לבושי שרד: (סה) מוכח מהמגן אברהם בסימן עט סעיף קטן ג: (סו) פשוט: (סז) לבוש ואלה דקה ופרי מגדים ודדדדדדדדדד: (סח) בבתי יוסף: (סט) אלה דבה: (ס) נקמת הגדולה ומגן אברהם: (על) מהר"ל:

רבי יעקב ברוכי, משכנות יעקב, חלק א סימן עה 4

משכנות

אורח חיים

יעקב

לא לכלככ לסמוך על כחי טעמא לחוד דיש לחלק בין זימון לתפלה כן מצאנו שם בלשון ז"ל דגזי זימון פשיטא לי וכמיש בחידושיו ניב לתפלה מספקא לי וכי עטס כראשון וכו' עיקר דבעינו ולא לסיק דעלמא כי דאפשר לדמות לזימון כו' וד הכפ"ח שבי בשמו בפשיטתו דמלטרפין תמוכין מאוד דאדרכה מר מהרי"א ז"ל ובסמ"ק שבי דדין דבימיה שיש להן מחילות עשרה וכן הכיבוד שיש להן מימין ומשמאל מחילה ו' לוא מחילה כן ואין מפסיקין, ומסתמא רואין כן את הש"ל כמיש כרש"יא ז"ל ואפי"ה לא חקיילו רק משום שאינן מחילות גמוריה או שגטויות נחשבים זימון כדעת כרש"יא דעטס רלשון משמע הוא לאיב לא מלטרפי אף דרואין וז"ל, וגם כרש"יא ז"ל דצרך חפשי כ"כ ולסיק אף דביזימון סוף לכל הפוסקים כ"ל דמלטרפי אף צד' בחים ס"ל שאין לדמות לזימון לתפלה לזימון דלא כרש"יא והפ"י נראה לכאורה דגם דין ע"י טעור בשם כרש"יא ז"ל אם ש"ל עומד בחוף הפתח מלטרפן והלמד מזימון ז"ל לכלככ למעשה לדעת הפוסקים אלו דס"ל שאין לדמות לזימון ומישי למעשה לעיל בצורך דדין כזימון גופי ז"ל ודו"ק כז"ל, ועיין ביאורי באהן ר"א ז"ל ס"ק ל"א שסיים על דברי כרש"יא ז"ל י' לדמות כל הראיות:

כה חנן דמשנה ז' הברות שהיו אוכלים בבית א' כ"י משמע שכל א' נזכר יש צד שיטור חזרה לזימון רק דיימי אם כחד או כל חבורה כפי שבראיה בנמשא אלו מלמדין לעלמן כו' וה"כ שיש לחטא למחילה יכול לענות עממן וכן יש לפרש כן דירושלמי דר דברי מוה"ק אמורה על תרשא מליטא דני מדרשא ומלמן לחי' ולחלי'. דכוונה בכל חדר כ"י חבורה שלימה ומלמן כחד, וגם דברי כפוסקי ז"ל לא ראויה שיתכנו כזימון דאף שאין בכל א' כ"י זימון מלטרפין.
שוב ראויה דחשיב כרש"יא ז"ל סי' ל"י ומלמתי שבי זה על דין החיוב דבימיה דמלמט דכוכניס י' צד מחילה עשרה וכש"ל עומד עלי' וכו' דש"י מלטרפי כיון שבימיה לתשמיש דכוכניס משוי ורגלי עבי"כ לתוכב תמי וכו' ראי מהך דאיחא דכוכניס ז"ל מיבד לא מפסקי וכן מצימיה של אלכסנדרי, כ"י וכביד דכוכניס ז"ל חשי זו, והאי"כ כהן עוד שאפשר לומר כיון שרואין אלו את אלו מלטרפין כמו שמתפרסם לזימון וכביד הירושלמי הרי להדי' שלא כהן כן רק דצרך חפשי ולסיק דעלמא דדין החיוב ויעיקר טעמו דחיוב לא חיוב, וכו' לסיק דאפשר לדמות לזימון לתפלה

רבי אליהו מוילנא, ביאור הגר"א, שלחן ערוך אורח חיים, סימן נה ס"ק לא

[לא] אף על פי, דההיא דעירובין הנ"ל [צב, א] שהן מחולקין בתשמישן, אבל כאן תשמיש אחד הוא, ותשמיש בית כנסת הוא. וראיה ממה שכתוב בסוטה [לה, ב] פשיטא וכו' תיבה לא מיפסקא, ומסתמא תיבה גדולה כדרך שעושין להשמיע לעם, והוא הדין כאן. ועוד, כיון שרואין מצטרפין אפילו בב' בתים, כמ"ש בירושלמי [ברכות פ"ז ה"ה] לענין ברכת המזון, וכנזכר לעיל סעיף י"ד. רשב"א [ח"א סי' צו]. אבל יש לדחות כל הראיות.

רבי חיזקיה דה סילוה, פרי חדש, שם ס"ק יג

פרי חדש

כנגד ועליות דלא מצטרפי, דהא דתנן [פסחים פה, ב] החלונוח ועוכי החומה כלפנים, מוקמינן להו נשם פו, א] ברשו לקרקע העורה וכבר שורא. ודין ט' בגדולה ויחיד בקטנה [סעיף טו], ודין שליח צבור בקטנה וצבור בגדולה [סעיף יז] מיתוקמו דווקא כשאין רואין, ואפילו הכי אי הוו כבית אחד מצטרפי, דאלו ברואין זה את זה בכל גוונא מיצטרפו. ומה שכתב המחבר דין י"ט שליח צבור כתיבה וכו' בבית הכנסת מצטרפין מפני שהיא בטילה לגבי בית הכנסת, מירי אפילו באינן רואין זה את זה, ולהכי צריכי טעמא דהיא בטילה.

י' בפסוק אחד. כתב הרשב"א בחשוכה [ח"א] סימן צ"ו וכל שרואין זה את זה אפילו הם בב' בתים מצטרפין רומיא דיימון דתנן [ברכות נ, א] שתי חבורות שהיו אוכלת בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין. בית היינו בידה כדאיתא בירושלמי [שם פ"ז הלכה ה] עד כאן. והיינו דווקא כב' בתים, אבל בבית אחד אפילו אינן רואין זה את זה מצטרפין, מה שאין כן ביימון דאפילו בבית אחד בעינן רואין זה את זה. וכפי זה הא דאמרינן הכא מן האגף ולחוץ כלחוץ, מיתוקם דוקא כשאין רואין זה את זה. ודין חלון גבוה כמה קומות [סעיף יז] דוקא כשמראה פניו משם דאי לא היה ליה

רבי אברהם ב"ר יחיאל דאנצ'יג, חיי אדם, הלכות תפילה, כלל ל, סעיף א

חיי הלכות תפילה / כלל ל אדם

כלל ל

דין קדיש וברכו ומודים ודין צרוף ואם יצאו מקצתן ופריסת שמע:

א תקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בכל יום קדיש וקדשה, וקמכו על פסוק: "ונקדשתי בתוך בני ישראל", (ויקרא כ"ב, ל"ב). וכל דבר שבקדשה אין פחות מ', ולכן אין אומרים קדיש וקדשה וברכו בפחות מ' גדולים, ואפילו בשעת הדחק אסור לצרף קטן, וכן לענין קריאת התורה (אליה רבה). וחרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, הן כפקחין ומצטרפים ובלבד שיביין מה שעונים, אבל מי שאינו שומע ואינו מדבר הרי הוא פשוטה וקטן (ג"ה ובפרייחדש שם). וצריכין שיהיו כלם במקום אחד, והעומד בתוך הפתח ממקום סגירת הדלת ולחוץ הוי כחוץ, ואינו מצטרף. ואם מקנים ראשו ורבו לפנים, מצטרף עמהם. והוא הדין אם עומד אפלו אחורי בית הכנסת, כיון שמקנים ראשו ורבו לפנים מצטרף (כן כתב הבית יוסף, ואף שכתב בשם א"ח דמראה פנים לחוד מהני, וכמו שכתב בשלחן ערוך, צריך לומר דכונתו גם כן שמקנים ראשו ורובו לשם, דאם לא כן קשה מה שנא מחצר גדולה שהרי גם שם רואים זה את זה, אלא על כרחך דוקא כשמקנים ראשו ורובו).

רבי יחיאל מיכל אפשטיין, ערוך השלחן, אורח חיים, סימן נה, סעיף כ

השלחן ערוך הלכות ברכות השחר סימן נה

ב וכתב רבינו הב"י בסעיף י"ד מי שעומד אחרוי בית הכנסת וביניהם חלון, אפילו גבוה כמה קומות, אפילו אינו רחב ארבע, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה. עכ"ל. כן הביא בספרו הגדול בשם גאון, ע"ש. וס"ל דראיית הפנים בענין זה הוי ככל הגוף. ואפשר דכיון דכל בי עשרה שכיתתא שריא, ועיקר השראת השכינה היא על הפנים, כדכתיב (שמות לד כט) 'כי קרן עור פניו'. ויש מי שכתב דאע"ג דעליות אינן מצטרפות להעומדים בבית, מ"מ אם העליות אינם במחיצות גמורות אלא בכלונסאות באופן שרואין אלו שלמטה אותן שלמעלה, וקשה עליהם לירד למטה, מצטרפין זה עם זה, ויש מגמגמין בזה [עין אליה רכח סק"ז ושעמי משונה

פסקי משנ"ב

פסוקים, אבל ברכו לא יענה. ויטן במשנ"ב (פק"ט) משווה דין דעומר אחורי בית הכנסת לעומד בעזרת נשים, ובשניהם אם מראה פניו מצטרף, ואעפ"כ טוב יותר אם בנקל הוא לירד לבית הכנסת.

שבט

או"ח סימן כא

הלוי

א. בענין השאלה של הלומדים בעזרת נשים נעשה שהנזכר מתפללים, אכתוב בקיצור בלי עיון הרבה, הנה לענין קדושת עזרת נשים בעצם יש וכוח בין גדולי האחרונים כידוע ורוכס סוברים דהיא דרגא פחותה של קדושת בית הכנסת, אשר כידוע יש מחלוקת הראשנים אם קדושתה מן התורה או מדרבנן, וגם אני הארכתי בעניי כזמה תשובות, ועיין תשובה נפלאה בזה בתשובת בית שלמה או"ח סי' כ"ח, וגם בתשובת מהרש"ם ח"א ואכמ"ל, ועזרת נשים נעשה למקום שיכולים להתפלל ולענות יחד עם הנזכר כמו מתפללים יחד ואעפ"י שמחוייבים הנשים בתפלה מכ"מ מספיק להו לענות ממש, אעפ"י שנפרד מעיקר בית הכנסת.

אבל פשוט מאד דלענין לירוף עשרה נחשב רשות אחרת לגמרי כיון שיש מחילות גמורות מפרדות, וע"כ לא פליגי קדמונים אלא נתיבה (בנימה) שנאמנה בית הכנסת באו"ח סי' נ"ה סי"ע אם מחילות מגיעות לתקרה אם גם זה נחשב רשות אחרת לירוף, והמקילים שם משום דהנימה תשמיש בית הכנסת ממש, לא כן עזרת נשים דנעשה ממש רשות אחרת.

ואחרי שעלה זה על לני ראיתי בס' ערוך השולחן סי' נ"ה ס"ב, שכ' וז"ל מיהו זה ודאי העומדים בעזרת נשים לא ינטרפו עם העומדים בבית הכנסת ואף שיש חלונות צדיהכ"נ של נשים וראים פניהם של אלו כיון שמחילות גמורות יש ושתי רשויות וכו' והיינו דנדון לענין לירוף כעומד בבית אחר וכן משמע לי מתשובת הגאון בית שלמה הנ"ל, ואין זמן להאריך.

אגרות

יורה דעה

משה

וגם אם נימא כסברת כתר"ה דאין הב"ד צריכין לראות הטבילה אלא סגי במה שיהיו שם בשעת הטבילה, הרי כיון שהיו בחדר אחר אין להחשיב שהב"ד נמצאים שם, דמ"ש ממה שלא מצטרפין חמשה מחדר זה וחמשה מחדר אחר לעשרה לאמירת דבר שבקדושה ואף בקטנה שנפרצה לגדולה איתא בעירובין דף צ"ב שרק ביחיד בקטנה מצטרף ואיתא שם בתוס' דאף יותר מאחד אם הם המיעוט אבל חמשה בקטנה אין מצטרפין ואיפסק כן בש"ע סימן נ"ה סעיף ט"ז, וכן לכל הדינים נחשבו שני מקומות כמפורש בעירובין שם שחשב הרבה דברים, ואף במראה פניו שמצטרף אף דרך חלון לרב האי גאון ואיפסק כן בסעיף י"ד הוא דק לצרוף לתפלה וגם דק יחיד דביותר לא מצינו, ועיין בערוך השלחן שכתב כן וגם חידש שם

שרוקא מחצר או מרחוב ולא בעומד בבית בפני עצמה שלא יצטרף אף לתפלה אף במראה פניו כגון מעזרת נשים ובמ"ב ס"ק נ"ב אינו מחלק, עכ"פ הוא דבר חדוש דק לתפלה ולזימון אבל לכל הרברים לא יועיל אף מראה פניו. ונמצא שכיון שהב"ד היו בחדר אחר אף שהדלת היה פתוח לחדר המקוה אין להחשיבם להב"ד שעמדו במקום הטבילה, ולסברת כתר"ה אין להועיל אף כשיראו ב"ד הטבילה דרך הפתח כיון דהקפידא דב"ד אינו בהראיה אלא במה שנמצאים במקום הטבילה רכיון שהם בחדר אחר הרי אינם שם, ואם נימא שהקפידא היא בראיית הב"ד את הטבילה יש להועיל כה"ג, אך אולי תרוייהו צריך שיהיו הב"ד במקום הטבילה וגם שיראו את הטבילה.

ג. מחיצה שאינה מגיעה לתקרה - צירוף המתפללים משני צדיה למנין עשרה

הרשב"א דן (ב2) האם בימת בית הכנסת חוצצת בין הקהל ובין הש"ץ העומד עליה ומוציא את הרבים ידי חובה, ומסקנתו להתיר "משום דתשמיש בית הכנסת היא, ומכלל בית הכנסת היא". בדברי הסמ"ק לקמן (ג6) מבואר שרק מחיצה שמגיעה לתקרה נחשבת הפסק. על פי האמור, יש לדון האם ניתן לצרף למנין מתפללים הנמצאים משני עברי מחיצה שאינה מגיעה לתקרה. [וראה גם בדברי המשנה ברורה ס"ק מט (3) בנדון].

יש כתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל, בענין צירוף התיבה שמצטרף החזן להשלים לעשרה, ראיתי מי שמפקפק בזה שנראה שהתיבה היא כמו עליה, ואינו מצטרף. אבל נראה שהיא כטיילה לגבי בית הכנסת, שאינה אלא כמו תשמיש בית הכנסת, והיא כהל ועפר שהוא בבית הכנסת גבוה שמצטרף. והנה המחיצות שיש לתיבה אינו אלא לגוי לא להבדל מחיצה בפני עצמה, וכך נהגו העם הנה, עכ"ל. וכן כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סי' צו) שהטעם מפני שאע"פ שהיא גבוה עשרה ורחבה ד' ויש לה מחיצות גבוהות, אינה עומדת לתשמיש בפני עצמה אלא לתשמיש בית הכנסת, ורגלי בית הכנסת בתוכה, והוי ליה כתיבה שמניחין בה ס"ת, שאפילו היא גבוהה כמה אינה מפסקת, כדאמרינן בפרק אלו נאמרין (סוטה לח ע"ב) ובפרק החליל (סוכה נא ע"ב). בימה גדולה של עץ בנויה באמצע וחזן הכנסת עומד עליה. וסמ"ק כתב (סימן רפ"ב) גבי חמשה ששרויין בטרקלין, אם יש ביניהם מחיצות המגיעות לתקרה, צריך עירוב לכל אחד ואחד. אין מגיעות לתקרה, עירוב אחד לכולן. דמכאן יש לסמוך לענין השלמת עשרה לתפלה, דלא הוי הפסקה אותן מחיצות העומדות סביב סביב לבימה שקורין אלומבר"א. וכן באותם המחיצות העומדות מימין ושמאל לתיבה, אע"פ שהן גבוהות עשרה, כיון שאינן מגיעות לתקרת הגג מותרות, עכ"ל.

רבי מנשה קליין, שו"ת משנה הלכות, חלק יא סימן סד

משנה

המתפלל בעזרת נשים אי מצטרף לעשרה

לכבוד ידידי היקר וכו' הי"ו.

אחדשה"מ. נדבר מי שמתפלל בביהמ"ד אשר נחלקה מחנה לאנשים ומחנה לנשים במחנה שיעור גובה אנשים שלא יוכל לראות מזו לו ועד טיבורו הוא נעשית מען ומטיבורו ולמעלה הוא צולגן והיו חששה ב"א בביהמ"ד ואחד עומד בצד הנשים אי מצטרף למנין או דילמא כיון דמחנה מפסקת ביניהם אינו מצטרף.

ולפענ"ד נראה דמצטרף וכן הוריתי אי העני כמה פעמים עוד ביהמ"ד צוילאמסכורג מסכרא עד שהעיר ה' עיני ומלאמי להדיא כדברי נקדמון אחד רבינו פרץ בהגהותיו על הסמ"ק מז' רפ"ב שכתב הסמ"ק בחמשה

הלכות

סימן סב

ששריים בטרוקלין יש לכל אחד ואחד פתח פתוח לחצר אם יש ביניהם מחילות מגיעות לתקרה צריך עירוב לכל אחד ואחד אין מגיעות לתקרה עירוב אחד לכולם וכחז בהגהת ר"פ הטעם שהגג מחצר אותם כיון שאין המחילות מגיעות לגג ומכאן יש לסמוך להשלמת עשרה להפילה דלא הוי הפסק אותם מחילות העומדות סביב לבימה שקורין אלמנבר"י וכן אותם מחילות העומדות מימין ומשמאל החיצה אע"פ שגבוהות עשרה לפי שאין מגיעות לתקרה הגג עכ"פ ע"ש, ומבואר דכל שהגג מחצר אותם ואין המחילות מגיעות עד לגג לא הוי הפסק לענין השלמת עשרה להפילה ומיירי אפילו שאין רואין אלו את אלו ועיין ש"ע או"ח סי' נ"ה ומכאן נ"ע לכאורה אפר"ח סי' ה"ל שאוסר במחילה הנעשית לתשמיש דלא מצטרף ע"ש ודו"ק.

רבי שלמה זלמן אויערבך, הליכות שלמה, תפילה, פרק ה, סעיף יב

הליכות

שלמה

פרק חמישי

יב. העומד בחדר הממוך לבית הכנסת, כגון בעזרת נשים, אינו מצטרף עמהם להחשב כמתפלל עם הצבור, עד שיעמוד סמוך לחלון שניתן לראותו שם מביהמ"ד³⁶ י"ה.

יח. ואף דמנה שכתב השע"ת סי' נ"ה סק"ו נראה דמה שזכר חלון קטן יתכן דהוא רק כדי שיהא הקול נשמע, אך מהמ"ב סק"ב משמע שגם לענין חפלה צבור ריכים שיראה להם פניו, וגם צחי אדם מצואר החשיב כמתפלל יחיד אם אינו מראה פניו לצבור³⁷. ומ"מ אף בכה"ג שמראה פניו אין נכון כ"כ להסתכל כך, כמצואר צמ"ב שם, כי אין זה שוה ממש למתפלל עם הצבור בביהמ"ד. ועיין היטב חוס' ר"ה כ"ז ע"ב ד"ה ושמע,

ולמסקנת דציה"ס נ"ע אם המתפללים בחדר אחר כגון בעזרת נשים מקיימים מצוה חפלה צבור, דימתן שרק יכולים לענות קדושה ואיש"ר, אבל חפלה צבור לא מיקרי. אולם מדברי המחזיקי צבוג"א שם שהזכיר גם חפלה צבור, משמע דלהמסקנת גם זה חשיב חפלה צבור. וכל זה אין חילוק בין עזרת נשים הצנויה צבוג"א ציה"ס, לעזרה שהיא צבוג"א שה' לביהמ"ד, שצנעויה נחשבת החפלה צבוג"א גוונא חפלה צבור אך לא צמעה שלימה, כנ"ל³⁸.

36. קוני "הקול קול יעקב". 37. שם. 38. ח"י. כת"י לחס"ר ר"ה כ"ז ע"ב. וכתבי חלמידיים.

רבי אברהם חיים שיציל, דולה ומשקה, דיני קדיש

צירוף לעשרה כשמפסיק מחיצה ניידת

שאלה: לצירוף י' למנין צריך שיהיו בחדר אחד, ומהו הדין כשהם בחדר אחד אבל יש מחיצה ניידת, (כמו שעושים תמיד בשמחות להפריד בין גברים ונשים) שמזיזים אותה במקום למקום. האם יגרום שלא יצטרפו זה עם זה, כשמחיצה כזו מפסקת ביניהם, או אינו מפסיק. **תשובה:** דינו כעז"נ¹⁵¹.

¹⁵¹ ע"י שו"ה (סי' נ"ה דין מ"א) דמבואר שם דינו עז"נ.

ד. צירוף למנין במחיצה שרואים זה את זה דרך פורגים, רשת או זכוכית

רבי יעקב חיים סופר, כף החיים, סימן נה ס"ק עו

עו) בין דאפילו שהחלון גבוה כמה קומות מצטרף כשמראה פניו משם, אם כן נראה דכל שכן אם החלון גבוה חצי קומה או יותר קצת אלא שיש ביניהם סריגה קבועה בחלון כל שיש בנקבי הסריגה כמלא מקדח מצטרף עמהם, וראה ממתניתין פרק י"ג דאהלות דנקב כמלא מקדח מביא את הטומאה, וכן פסק התשב"ץ ריש חלק ג' דסחימת סבכה לאו סחימה היא כחלון העשוי לאורה אם יש שם אור כמלא מקדח, והוא הדין הכא לענין צירוף למנין דבראיה תליא מילתא. הרב מהר"י אולא"ז ז"ל בספר טוב עין סימן ח"י אות ל' בשם אחד קדוש בהגהת כ"י. ולי נראה דכל שיש סריגה קבוע בחלון אף שיש בנקביה כמלא מקדח אינו מצטרף, לא מבעיא להסוכרים דלאו בראיית פנים מהחלון בלחוד תליא מילתא אלא דצריך שיוציא ראשו מהחלון לשם דפשיטא דביש סריגה דאינו מצטרף כיון שאין שם הוצאת ראש, אלא אפילו

להסוכרים דאין צריך הוצאת ראש רק מראה פניו סגי נראה דבעיני מיהא שיראה להם פניו כולו בלי שום הפסק כלל אבל כל שיש שם הפסקות בראיית פניו מהפסקי הסריגה לא שמה ראייה לענין זה להצטרף עמהם. סידור בית עובד שם אות מ"א. וכן יש להחמיר. והוא הדין אם יש בחלון מחיצה של זכוכית האיל והוא מחיצה לענין צואה כמ"ש לקמן ריש סימן ע"ו יעו"ש הויא נמי מחיצה לענין צירוף למנין עשרה ולא מצטרפי לכולי עלמא וכמו שכתב הרב פרי חדש בסעיף הקודם (הבאנו דבריו לעיל אות ס"ט יעו"ש) על דברי מהריק"ש ז"ל בענין הוילון שכן כתב מגו דהויא מחיצה להך מילתא הוי מחיצה נמי לצירוף עשרה ולא מצטרפי יעו"ש ואם כן הוא הדין נמי כאן. יפה ללב אות ח'. וכן משמע ממה שכתבו באות הקודם שצריך להוציא ראשו מן החלון והכא כיון שיש זכוכית אינו יכול ואם כן אינו מצטרף:

ה. הצטרפות לתפילה בציבור עם מנין הנמצא ברשות אחרת או בצד אחד של מחיצה

רבי יהושע בן לוי בסוגיית הגמרא במסכת פסחים (וא) אמר: "אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים". התוספות (שם) ביארו את כוונתו "לענין לענות יחיד קדיש וקדושה ויהא שמייה רבה" עם הציבור. וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (סי' נה סע' כ; 4א). ויש לדון האם באופן זה, הנמצא ברשות אחרת נחשב כמתפלל תפילה בציבור. דייק בדברי המשנה ברורה (ס"ק נ"ח; 4א) ובמה שהביא מתשובת הרדב"ז. וראה בשערי תשובה (ס"ק יד; 3), ובדברי הפוסקים דלקמן.

ערוך השלחן, אורח חיים, סימן נה סעיף כג

א 8

ערוך הלכות נרבות השחר סימן נה השלחן

כג אבל אם הקטנה לא נפרצה במילואה להגדולה, אין מצטרפין זה לזה כלל, לפיכך אין יח מצטרפין למנין משני חדרים. ובבית הכנסת צריכים כולם להיות בבית הכנסת, ואם אחד עומד בעזרה והיינו בבית הכניסה, או בחדר שאצל בית הכנסת אף שיש פתח מהחדר להבית הכנסת, אין מצטרפין. וכבר נתבאר דכל זה הוא לענין צירוף, אבל כשיש מנין כ במקום אחד יכולים העומדים במקומות אחרים לענות אמן וקדיש וקדושה וברכו. ואם מתפללין עמהם, נחשבים כמתפללים בצבורו:

ספר תורת חיים

שו"ת שלמת חיים

לרבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל
מר דארעא דישראל
אשר השיב לשואלו הגה"צ רבי שלמה סובל זצ"ל

בנידון מקורות באורים הארות
מאת
שלמה ת. ורני

מכון קרן ראים
ירושלים תשס"ז

ספר ארחות רבנו

חלק שלישי

כאן מקנה מאורות חיי הקדושים של רבנו הגאון המסדר רבן ומאור של ישראל מרן הגר"מ קניבסקי זצלה"ה בעל ה'קדושות יעקב'

כתוב תלמודי המונח נאמן ביתו אאמ"ר הגר"מ הלוי הורביץ שליט"א

ז"ל בעה"ח ע"י ישע"י בן לאמ"ר הגר"מ הלוי שליט"א הורביץ

שנת י"ד לרבנו אב"ר פי והיון לבי (תשנ"ח לפ"ק) מתורות חדשה עם תוספות כמוף הספר

נה בני ברק ת"ז

רבי יוסף חיים זוננפלד, שו"ת שלמת חיים (מהדורה חדשה), אורח חיים, סימן מז

ב 8

שו"ת שלמת חיים

סימן מז

צירוף עשרה לדבר שבקדושה

זו אף שלא בשעת הדחק, או עפ"י קצת דחק אלא שהוא רגיל לעשות כן, יע"ד המוכח בבאה"ט (אור"ח סי' נח סק"ז) [גבין] אם קרא ק"ש משעלה עמוד השחר.

תשובה: פשיטא לי דהארנז אינו מבטל [מחיצות] הבית, ולא נחשב יותר מכלי⁵², כמו שהבימה אינה מבטלת אפילו היא גבוהה⁵³, ואינו הומה לשני חדרים דשם צריך להיות פרוץ במילואו, ואינו הומה לחצר כי לגבי חצר נקרא מחיצה שהרי הוציץ, אבל ארנז לגבי בית אינו מבטל, ואם יהיו כלים על גביו ייכנס מצורע יהיו טמאים⁵⁴, ולא ידון למחיצה רק לגבי מה שבתוכו.

ובענין מ"ש בשם הרדב"ז (סי' תרנ), הדבר פשוט שראוי לסמוך עליו אפילו שלא בשעת הדחק, והרדב"ז כתב מפורש דאפילו בחצר אם אין לו פתח בפני עצמו לא נחשב למחיצה, יענין בן. וכעין זה קצת ראייה מפסחים (קא, א) דאמר [למה] לי לקדושי בבי כנישתאן לאפוקי אורחיו וכו', ומסתמא מיד לאחר התפילה היה מקדש והאיך לא התפללו האורחים בציבור, ולהנ"ל ניחא, יעו"ש בתוס' (ד"ה דאכלו) דאיירי בחדר הסמוך.

ביהכנ"ס שמתפללין בעשרה ויש שם ארנז ספרים שעומד באמצע כותל דרום, גבהו יותר מקומת איש ועביו יותר מדי' טפחים, והנה מ' אנשים הם בחצי ביהכנ"ס לצד מזרח ואיש אחד בצד מערב והארנז מפסיק ביניהם, וגם יוכל להיות שאין אלו רואין את זה ולא זה רואה את אלו לפי שהוא עומד למטה מן הארנז ופניו כנגד הארון, מהו - האם מצטרף לעשרה, ובאופן אשר ביהכנ"ס אין ברחבו עשר אמות מכותל דרום עד כותל צפון.

וז"ל ההי"א (כלל ל ס"א): ולכן כשיש בית ולפנים הימנו הדר, אם אינו פרוץ במילואו המתפלל שם הוי כאילו מתפלל ביהודי, ע"כ. ובשו"ע (אור"ח סי' סג ס"ב) מבואר דאם נשתתיר כותל רביעי מהחצר בניו כשיעור ד' טפחים במקום אחד דינו כמו שאינו פרוץ במילואו ונחשב כמחיצה, ובגמרא (עירובין צג, ב) מבואר דאם נחשב מחיצה לגבי עירוב יש ללמוד מזה דהוא נחשב מחיצה גם לענין צירוף עשרה.

עוד שם בחי"א ז"ל: ובתשובת רדב"ז (סי' תרנ) מצאתי שכתב שזה דוקא לענין צירוף, אבל שיהיה כמתפלל עם הציבור אם אין לחדר פתח אחר רק הווקא דרך הבית הגדול השוב כמתפלל עם הציבור, ע"כ. מהו אם יש לסמוך על קולא

רבי אברהם הלוי הורביץ, ארחות רבינו, חלק ג, תוספות אור"ח ח"א, יג

ג 8

ארחות הוספות אור"ח ח"א רבנו

בענין תפלה בציבור

יג. אמר לי הגר"ק שליט"א בשם מרן החזו"א זצוק"ל אם אחד מתפלל בחדר אחד ושומע תפלה בציבור ג"כ מקרי תפלה בציבור ואפי' יש לו פתח אחר שלא לביהכ"נ (או לחדר) שבו הציבור מתפלל. (וזה לא כרדב"ז המוכח במ"ב סי' נ"ה ס"ק נ"ח).

1. צירוף למנין בשמחה פתוח

9 א

רבי יצחק יעקב וייס,
שו"ת מנחת יצחק,
חלק ב סימן נד

9 ב

רבי יצחק זילברשטיין, חשוקי חמד, מסכת סוכה דף לט, א

דף לט ע"א
יהא שמיה דבא

בענין תפילה בצבור בשדה

כ"ה יום א' ח' תשי"ז לפ"ק

אחדשתה, בודאי כבר השיג בנתיים את מה שכתבתי בענין שבע ברכות, וכעת הנני בדבר שכתב לי במכתבו השני.

באנשים המתפללים בקיץ מנחה ומעריב בשדה, כמה יכולים להיות רחוקים זה מזה בשטח שיכולים לצרפם למנין, אם הדבר תלוי בראים זה את זה, או כדי שמיעת הש"ץ, ואפשר רק ד' אמות מאחד לחברם, כארז"ל עה"פ והי' מחניך קדוש שמחנה של אדם הוא ד' אמות מכל צד עכ"ד.

א) לדעתי תלוי בשניהם, נשמעת הש"ץ המצואר (באר"ח סי' קכ"ד), וברואים זא"ו, דהרי כבר כתב הפר"ח (באר"ח סי' נ"ה [ק"ק י"ג]) דכל הדינים שם (מסעי' י"ג [עדן סעי' כ'] מיירי רק באין רואים זא"ו, דאלו ברואים זא"ו בכל ענין מנטרפים, היינו אפילו אם הם שני הדריס לגמרי עיי"ש, ומקורו מדברי הרשב"א (נתי' סי' ז"ו) עיי"ש, ואף להלכה יש חולקים ומחמירים וכמבואר שם בשע"ת (אות מ"ו) [ט"ו]), מ"מ באין מחינה מפסיק ביניהם אף שאינם צבית אחד אלא בשדה שפיר י"ל דמהני רואים זא"ו לכ"ע, אבל בלא רואים זה את זה לא י"מ וכדמוכח מלשון הרשב"א שם, שכתב "שכל שרואין אלו את אלו כאלו הן צבית א' דמי ומנטרפין" ע"ש, משמע דרק ראי' מהני משום דאז הוי כאלו הן צבית אחד, אבל היכא דליכא לא ראי' ולא צית א' בודאי ל"מ, אולם ל"ע קנת לשון הרשב"א הנ"ל דכתב דרואיה הוי כאלו הן צבית אחד, דהרי לפי מה דהוכיח מזה"מ עדיף צבית אחד, דצבית אחד ל"מ שם ואלו רואיה מהני אפילו בשני צביתים וכמ"ש הפר"ח עיי"ש, ועדיף מיי"ה ה"י לומר דהוי ק"ו, דאם צבית אחד בלא ראייה דלא מהני צבית"ו מהני בתפילה וכמ"ש הפר"ח מכ"ש ראייה דמהני צבית"ו בודאי מהני בתפילה.

ב) אולם לדעתי יש לזהר, דכמה פעמים המתפללים בשדה כגון במקומות שנוקעים לשאיפת אריה, שפיח שיש שם ג"כ שביל להילוך בני אדם, וברגעים שלא לעכב את ההילוך מתחלקים המתפללים, אחיה אנשים מעבר אחד של השביל ואחיה מעבר השני של השביל והשביל ביניהם, דאז י"ל דאינם מנטרפים, לפי מה דאיתא (באר"ח סי' קצ"ה סעי' א') לענין זימון, בשם יש מי שאומר (והוא הר' יונה) שאם רשות הרבים מפסקת בין שני הצדדים אינם מנטרפים בשום ענין, והפמ"ג (בסי' נ"ה א"א ס"ק י"ב) כתב, דמ"ש שם רה"ר מפסקת ה"ה כאן לענין תפילה עיי"ש, והרי הטו"ז (שם סי' קצ"ה ס"ק ז') כתב דנראה ללא דוקא רה"ר ממש שהוא רחב י"ו אמה אלא אפילו שביל היחיד מפסיק ביניהם כדתנן (רי"ש פאה [פ"ב מ"א]) ומייתי לה בחוקת הצמים (דף נ"ה) דזה מפסיק בין הרשויות לפאה ולשבת, וא"כ ה"ה"ד כאן דהד טעמא הוא עס רה"ר עיי"ש, ומבואר שם בש"ס דשביל עוטף טובא דשקיל כרעא ומנח כרעא, וא"כ כ"ו מפסיק גם לתפילה, ויש לזהר בזה.

רוצה להגיד קדיש בבית העלמין, היכול לצרף אנשים העומדים במרחק

שאלה שמונה מבני משפחה פקדו בבית העלמין את קבר אביהם, וכשהגיעו לומר קדיש חסרו להם למנין שני יהודים, הם בקשו משני פועלים שעמדו מרחוק שיצטרפו אליהם, וענו הפועלים שהם מוכנים לענות על הקדיש במקומם, אבל אין ביכולתם להפסיק מעבודתם ולבא בסמוך להם, התעוררה השאלה האם אפשר לצרף למנין את העומדים ממרחק, או שכל המנין חייב לעמוד במקום אחד?

תשובה נאמר בשו"ע (אר"ח סימן נה סעיף יג) 'צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם'. וכתב המש"ב (ס"ק מח) שאפילו העשרה לא רואין אלו את אלו, בכל זאת מצטרפין כיון שהם בבית אחד, אבל אם מקצתם בחדר זה ומקצתם בחדר אחר, ואינם רואים את אלו, אינם מצטרפין אע"פ שהפתח פתוח ביניהם, משום דאין שם פרצה והפתח גופא כמחיצה חשובה וה"ל שני בתים, ואפילו כשאין דלת ביניהם כל שהם בשני רשויות, ואין רואין זה את זה אין מצטרפין ויש מחמירין אפילו ברואין, עכ"ד. מבואר בדבריו שעשרה יהודים המפורזים על פני השדה, כל זמן שרואים אחד את השני, ושומעים את קולו של הש"ץ, או של האומר קדיש מצטרפים הם למנין, ובלבד שלא יפסיק ביניהם רשות הרבים, או שביל, שאז הוי כשני רשויות שיש מחמירים שלא מצטרפים אלו שמצד זה של השביל עם אלו שמעברו השני למנין, ויעוין בספר מנחת יצחק (חלק ב סימן מד). ולכן בשאלתנו אם לא מפסיק שביל בין שני הפועלים לשאר המתפללים פשוט הוא שמצטרפים הם למנין, כל זמן שאלו רואים את אלו, וכולם שומעים את קולו של האומר קדיש.

וגרמא שאפילו אם מפסיק שביל של בית העלמין ביניהם, אין הוא מפסיק ויכולים הם להצטרף למנין, כיון שהשביל עשוי רק למטרתו של בית העלמין כדי לאפשר גישה נוחה לכל חלקותיו, ודוקא שביל החוצה מקום ומשמש מעבר למקומות שמעבר לו, כגון כביש הנכנס לבית הקברות כדי לקשר בין מקומות שמחוץ לבית הקברות הוא שמחלק את המקום לשנים, [שהרי מקור הדין ששביל מפסיק נלמד ממסכת פאה (פ"ב מ"א) כמבואר בט"ז (סימן קצה ס"ב), ושם פירש הרמב"ם שיהיה דרך בין שני השדות לאיש אחד שעובר משם לגנו או לשדהו], משא"כ בשביל פנימי העשוי למטרותיו של המקום, וכל שכן כשהשביל אינו חוצה את בית העלמין לגמרי מעבר לעבר, אלא מסתיים עד הגדר, ששביל כזה אינו מפסיק את המקום לשנים. [ועיין בלקט הקמח החדש (סימן נה, עד) שדן ביושבים ברכבת או בספינה חלק מהמנין בתא אחד, וחלק בתא ממול, ושביל מפסיק ביניהם ורואים אלו את אלו אם מצטרפים או לא].

כל חשוקי חמד בתקופה מסוימת הי' סוף אלו נאלי, כגון סגנים הי' יסוף (תוך הפיזו לחיות יום ב' של רוח)

חשוקי חמד

מסכת סוכה

נכתב בעזרת ה' יתרוך על ידי יצחק בן לאמיר ר' דוד יוסף ווא"ס מת חל ע"ה זילברשטיין

מבית תשס"ז

בעזרת ה' ספר

שאלות ותשובות מנחת יצחק

חלק שני

ברו"ה הלכות הנעדרות על הפרק ונחוצות למעשה בארבעה חלקי השלחן ערוך ובתוכו גם ביאורים וחיזוקים בכמה ענינים וסוגיות הש"ס ופוסקים

מאת רבינו הגדול מרא דארעא קדישא רשב"ה ז"ל ר"ק מרן יצחק יעקב וייס וצלה"ה וי"ע רב ואב"ד לכל מקהלות האשכנזים עירי"ק ירושלים תשכ"א

ז. צירוף למנין תפילה וברכת כהנים בבידוד

א. בעקבות התפרצות נגיף הקורונה (COVID-19) בעולם [בחודש אדר תש"פ], הוחלט במדינות רבות בעולם להורות על 'בידוד' נשאי הנגיף וכל מי שיש חשש שבאו עמם במגע, משאר האוכלוסיה, על מנת לנסות לבלום ולצמצם את הפצת הנגיף. הוראות אלו הביאו לפתחם של מורי ההוראה, שאלות רבות, ואחת מהן היא - האם קיימת אפשרות למי שנמצא ב'בידוד' בביתו, בהתאם להנחיות, להצטרף למנין ולתפילה בציבור. בתמונה ששלחה לי כלתי אלימור, נראה אביה, מחותני היקר ידידי רבי מאיר גולדוויכט, מראשי ישיבת רבנו יצחק אלחנן בניו יורק, מגיע לישראל לסבב מסירת שיעורים, כהרגלו מימים ימימה, ובעקבות ההוראה להימנע מבידוד הוא מתפלל בביתו בירושלים, ומצטרף אל מנין המתפללים מחוץ לביתו כאשר הוא רואה אותם דרך החלון הסגור.

תמונה זו, הזכירה לי תמונה אחרת שהתפרסמה בכלי התקשורת בזמן ביצוע תכנית ה"התנתקות" [קץ תשס"ה], כאשר התקבץ קהל גדול בתחום כפר מימון להפגין נגד התכנית, וצה"ל הציב כוחות רבים ליד הגדרות המקיפות את הישוב. בתמונה שהנציחה רגע מרגש, נראית מצד אחד של הגדר קבוצה של חיילים, ומהעבר השני עמדו מפגינים - מתפללים כולם ביחד תפילת מנחה.

תמונות אלו מעוררות את השאלות:

[א] כאשר יש מנין מתפללים ברשות אחת או בצד אחד של מחיצה, האם העומדים בבית, ברשות אחרת, או בצד השני של המחיצה, מצטרפים למנין אחד ותפילתם נחשבת כתפילה בציבור.

[ב] כאשר אין מנין מתפללים - בכל אחת מהמקומות, ורק אם נצרך את כל המתפללים הנמצאים ברשויות שונות יהיה מנין, האם ניתן לצרפם למנין מכיוון שהם רואים אלו את אלו.

[ג] מה הדין באופנים הנ"ל, כאשר כהן נמצא בבידוד, האם נחשב כחלק ממנין המתפללים, ורשאי לשאת כפיים.

ש"ץ הנמצא ברשות אחת והציבור ברשות אחרת

ב. בשו"ע (או"ח סימן נה סעיף יד) נפסק: "מי שעומד אחורי בית הכנסת וביניהם חלון אפילו גבוה כמה קומות אפילו אינו רחב ארבע, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמם לעשרה". וביאר המשנה ברורה (ס"ק מח) "אבל אם מקצתם בחדר זה ומקצתם בחדר אחר, אינם מצטרפים אע"פ שהפתח פתוח ביניהם, משום דאין שם פרצה והפתח גופא כמחיצה חשובה והוי ליה שני בתים. ואפילו כשאין דלת ביניהם, כל שהם בשני רשויות ואין רואים זה את זה, אין מצטרפים. ויש מחמירים אפילו ברואים".

ולדינא נקט המשנה ברורה (ס"ק נב) לענין צירופם של העומדים בעזרת נשים: "ואע"פ כן יותר טוב אם בנקל הוא לו לירד לבית הכנסת שירד, דיש מהאחרונים שחולקים על עיקר הדין וסוברים דעניינינו אינו דומה כלל לזימון". בשער הציון (אות נג) ביאר מדוע אין לסמוך לכתחילה על דברי הפוסקים שהתירו צירוף למנין כאשר רואים אלו את אלו: "הגר"א (בס"ק לא) כתב דיש לדחות כל הראיות, ובאמת הרשב"א גופא לא כתב דדומה לזימון רק בדרך אפשר".

החילוק בין צירוף למנין לזימון לצירוף למנין עשרה בתפילה ג. ויש להעיר על דברי המשנה ברורה, דהנה בתשובת משכנות יעקב (סימן עה) ביאר מדוע יש לחלק בין צירוף לזימון לצירוף לתפילה, מכיון שמדברי המשנה במסכת ברכות (פ"ז מ"ה) "שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שאלו רואין את אלו מצטרפין", משמע שמועיל צירוף רק אם בכל אחת מהחבורות יש שיעור לזימון [ונפקא מינה אם מזמנים כאחד או כל חבורה בפני עצמה]. אולם אם אין בכל אחת מהחבורות שיעור לזימון, לא שמענו שנוכל לצרפם בזמן שרואים זה את זה. ולכן גם לענין צירוף למנין, אם היו עשרה שמקצתם בחדר אחד ומקצתם בחדר אחר, אינם מצטרפים למנין גם אם רואים אחד את השני. נמצא שהסיבה להחמיר היא לא כמו שכתב המשנה ברורה בדעת המחמירים "שחולקים על עיקר הדין וסוברים דעניינינו אינו דומה כלל לזימון", כי באמת יש דמיון בין צירוף לזימון לצירוף לתפילה, אמנם כשם שבראיה אלו את אלו לא מועיל ליצור חיוב זימון, כך גם לצירוף למנין לא מועיל כשרואים זה את זה, ורק כשיש זימון או מנין קיים אפשר להצטרף אליהם על ידי ראייה, וצ"ע בדברי המשנה ברורה.

וביותר יש להתפלא על המשנה ברורה, שהביא בביאור הלכה בהלכות זימון (סימן קצה סעי' א ד"ה שתי חבורות) את דעת הרשב"ץ והגר"א שאם חלק מהחבורה נמצא בחדר אחד וחלקו בחדר אחר, אי אפשר לצרפם כדי ליצור חיוב זימון, לעומת הרשב"א שסובר שמועיל צירוף גם כדי ליצור חבורת זימון. והנה גם בהלכות צירוף למנין מבואר בדברי שער הציון (ס"ק ג) שדעת הגר"א שאין מועיל צירוף על ידי ראייה ליצור מנין, ובשערי תשובה (סי' נה ס"ק יד) מובאת דעת הרשב"ץ שאין מועיל צירוף ליצור מנין. נמצא שלדעת הסוברים שאי אפשר ליצור חיוב על ידי צירוף משני חדרים, אין כל הבדל בין הלכות צירוף לזימון להלכות צירוף למנין, ושוב צ"ע בדברי המשנה ברורה במה שכתב בדעת הסוברים שאין מועיל לצרף עשרה למנין על ידי ראייה כי הם "חולקים על עיקר הדין וסוברים דעניינינו אינו דומה כלל לזימון".

ואשר נראה לומר בביאור החילוק בין צירוף למנין הנצרך לזימון לצירוף למנין עשרה בתפילה, כי בזימון הצירוף תלוי בדעת הסועדים הקובעת את צירופם לחבורת הזימון, כמבואר בשו"ע (ס"י קצה סעי' א) "שתי חבורות האוכלות בבית אחד או בשני בתים אם מקצתם רואים אלו את אלו מצטרפות לזימון ואם לא אינם מצטרפות, ואם יש שמש אחד שתיהן הוא מצרפם, וכגון שנכנסו מתחילה על דעת להצטרף יחד". וכתב המשנה ברורה (ס"ק ו) שמסתיימת המחבר משמע "דאפילו בית אחד ורואים זה את זה גם כן לא מצטרפי שתי החבורות יחד אלא אם כן נכנסו מתחילה על דעת זה". כלומר, בציורף לזימון אין די בהימצאות במקום אחד ורואים זה את זה, אלא צריך גם את דעתם וכוונתם להצטרף, ודעתם היא הקובעת את הצירוף לזימון. ואם כן ניתן להבין, שגם אם חלקם בחדר אחד וחלקם בחדר אחר, כיון שהדבר תלוי בדעתם, מועילה דעתם לצרפם יחד להתחייב לזימון מכיון שרואים אחד את חברו.

ברם לענין צירוף עשרה למנין, דעת המתפללים לא קובעת כלל, ודין המנין נקבע בעצם הימצאותם של עשרה גדולים מישראל במקום אחד, שאז באה השכינה ושורה [כפי שנלמד דין מנין

שתי חברות שאכלו בשתי בתים ורואים אלו את אלו, שמצטרפים לעשרה ומזמנים יחד.

אולם לדעת ערוך השלחן, אין מצטרפים להשלים לעשרה **"כיון שמחיצות גמורות הן הוויין שתי רשויות"**. וכדבריו נקט להלכה בשו"ת שבט הלוי (חלק ט סימן כ).

• • •

הצטרפות לתפילה בציבור עם מנין הנמצא ברשות אחרת

ה. בשו"ע (סי' נה סעי' כ) נפסק: "היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה, אפילו מי שאינו עמהם, יכול לענות". ובטעם ההלכה מביא המשנה ברורה (ס"ק ס) את דברי הגמרא והפוסקים: "כיון שעשרה הם במקום אחד שכינה שרויה ביניהם ואז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה". ומוסיף המשנה ברורה (ס"ק סא) "יכול לענות, אמן ואמן יהא שמיה רבה וקדושה וברכו, וכן יכול להוציאו ידי חובתו בתפלה אם אינו בקי". ומשמע שאינו מצטרף להיחשב כמתפלל עם הציבור.

אולם בשערי תשובה (סי' נה ס"ק יד) כתב: "עייין ברכי יוסף בשם מלכי בקדש, מי שביתו אחורי בית הכנסת וביניהם חלון קטן ששומע משם כל מה שאומרים, המתפלל שם חשיב כמתפלל עם הציבור". וגם בערוך השולחן (סי' נה סעי' כג) למרות שהחמיר בענין העומדים בשני חדרים ורואים אלו את אלו שאינם מצטרפים למנין, אולם אם יש מנין בחדר אחד, העומדים במקום אחר ושומעים את הש"ץ נחשבים כמתפללים בציבור: "ואם אחד עומד בעזרה, והיינו בבית הכניסה, או בחדר שאצל בית הכנסת, אף שיש פתח מהחדר לבית הכנסת, אין מצטרפים. וכבר נתבאר דכל זה הוא לענין צירוף, אבל כשיש מנין במקום אחד, יכולים העומדים במקומות אחרים לענות אמן וקדיש וקדושה וברכו, ואם מתפללים עמהם נחשבים כמתפללים בציבור".

עשרה בחדר אחד וכהן בחוץ - היכול להכהן לשאת כפים

ו. ממוצא הדברים יש לדון לענין נשיאת כפים, כאשר הציבור נמצא בחדר אחד והכהן בחדר אחר בשו"ת שבט הקהתי (חלק ג סימן סה) דן כיצד נושאים כפים במירון: "הכהנים כשהם אצל קבר של רשב"י זיע"א במירון ועומדים שם על המרפסת מבחוץ ואינם נכנסים לפנים משום קדושת כהנים, האם הם יכולים לישא כפיהם כשעומדים בחוץ והעם עומדים בפנים ושומעים ברכתם".

והשיב: "קיימא לן (סי' קכח סעי' כד) עם שאחורי כהנים אינם בכלל ברכה, אבל מלפניהם ובצידיהם אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת. ועיין שם בב"ח ובגמ"א דמשמע מדבריהם דזה דווקא כשהן אנוסים ואינם יכולים להתברך פנים כנגד פנים, דבלאו הכי בעינן שיהא פנים כנגד פנים בלי הפסק, עיי"ש. ועל כן בנדון דידן, דהכהנים אינם יכולים להיכנס לפנים והעם גם כן אין יכולים לצאת לחוץ דהא הם באמצע תפילתם שמתפללים מבפנים, שפיר יכולים להכהנים לברכם כשעומדים מבחוץ ואפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת, ובתנאי שיש שם עשרה אנשים בחוץ, דאין נשיאת כפים בפחות מעשרה. ברם כיון דיש שם דלת להיכנס להציון וגם כן יש שם חלונות, יעמדו

מהשראת השכינה על ה"עדה" ואין עדה פחות מעשרה], וגם אם אין בדעתם של העשרה להצטרף, עצם התכנסותם והימצאותם במקום אחד קובעת עליהם דין ציבור. ולכן כאשר מקצת העשרה בחדר אחד ומקצתם בחדר אחר ואינם רואים זה את זה, יש לומר שאין דבר זה מאפשר לצרף ולהחשיב את העשרה כמכונסים ונמצאים במקום אחד ואין כאן השראת שכינה [ואין כאן אפשרות צירוף על ידי דעתם, מכיון שדעתם לא מעלה ולא מורידה ליצור את דין המנין].

ומעתה יתכן איפוא, שאולי לכך התכוון המשנ"ב במש"כ בדעת הסוברים שאין מועיל ראייה לצרף עשרה למנין "שחולקים על עיקר הדין וסוברים דענייננו אינו דומה כלל לזימון".

ההבדל בין נמצא בחצר או ברחוב לנמצא בבית אחר

ד. לדעת ערוך השלחן (סי' נה סעי' כ), אם נמצאים **בשני מקומות נפרדים**, גם כשרואים אלו את אלו - אינם מצטרפים למנין: "מיהו זה ודאי העומדים בעזרת נשים לא יצטרפו עם העומדים בבית הכנסת, אף שיש חלונות מעזרת נשים לבית הכנסת, ורואים אלו פניהם של אלו, כיון שמחיצות גמורות הן, הוויין שתי רשויות".

אלא שלפי זה הקשה ערוך השלחן מפסק השו"ע (סעיף יד) "מי שעומד אחורי בית הכנסת וביניהם חלון, אפילו גבוה כמה קומות, אפילו אינו רחב ארבע ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה". ולכאורה הרי נמצא ברשות אחרת, והיאך מצטרף למנין על ידי ראייה דרך החלון. ותיריך: "ולא דמי לעומד אחורי בית הכנסת דמצטרף בראיית פנים, דהתם אינו עומד בבית בפני עצמו אלא בחצר או ברחוב, ולכן חשיבנו ליה כאילו עומד בבית הכנסת אבל לא בעומד בבית בפני עצמו".

למעשה, סיים ערוך השלחן: "וגם בהעומד אחורי בית הכנסת אינו מצטרף אלא אחד, ולא יותר, דכן משמע לשון השו"ע, והבו דלא לוסף עלה, כן נלע"ד בדינים אלו".

לסיכום:

• **עומד מאחורי בית הכנסת ומראה פניו בחלון** - בשו"ע (סי' נה סעי' יד) נפסק שמצטרף למנין.

לפי ערוך השלחן (שם סעי' כג), דין זה נאמר רק **במקום שאינו רשות בפני עצמה**, כדוגמת חצר שאחורי בית הכנסת, **ורק ביחיד**, והטעם הוא, מפני שנגרר אחרי המתפללים בבית הכנסת ונחשב כעומד בתוכו, או משום שיכול להיכנס לתוכו.

המשנה ברורה הוסיף, **שאם יכול בנקל להיכנס לבית הכנסת, עדיף טפי**. ולכאורה דין זה נאמר לא רק **ביחיד**, כמו שכתב ערוך השלחן. אך בלשון המשנה ברורה (ס"ק נב) צ"ע, כיוון שכתב את הדין בלשון **יחיד** "ואע"פ כן יותר טוב אם בנקל הוא לו לירד לבית הכנסת שירד".

• **העומדים בעזרת נשים [ברשות בפני עצמה] ורואים את המתפללים בבית הכנסת** - לדעת המשנה ברורה מצטרפים להשלים עשרה, אלא שאם יכולים לירד בנקל עדיף שיכנסו לבית הכנסת. בדבריו מדוקדק שלא רק יחיד העומד בעזרת נשים מצטרף, אלא גם אם עומדים כמה אנשים מצטרפים, שכן כתב: "**העומדים בעזרת נשים**". הצירוף מועיל לדעתו, משום שרואים אלו את אלו, וכפי שלמד הרשב"א מהלכות זימון מדין

הקהתי במה שכתב שאם הציבור **רואה** את הכהנים דרך הדלת או החלונות, הכהנים המברכים מצטרפים למנין עשרה. ואולי כוונתו לומר שמכיוון **ויש אפשרות** לראות את הכהנים ניתן לצרפם למנין, ולא צריכים ראיה **בפועל**, וצ"ע.

סוף דבר

השוהה בבידוד בביתו, וכן מתפללים הנמצאים משני עברי גדר המחלקת ומפרידה ביניהם, ומדובר שרואים אלו את אלו, והשאלה האם ניתן לצרף מנין מתפללים מכולם:

לדעת ערוך השולחן וכפי שפסק השבט הלוי, מכיון שיש כאן מחיצה גמורה, אין מועיל מה שרואים אלו את אלו, והרי הם כעומדים בשני בתים שאינם מצטרפים ליצור מנין עשרה.

אולם המשנה ברורה כתב בהכרעתו בשלשה לשונות דלקמן: בביאור הלכה (ד"ה ולחוץ) כתב: "**ולכתחילה** יותר טוב להחמיר בזה".

בס"ק נ"ב כתב: "**יותר טוב אם בנקל** הוא לו לירד לבית הכנסת שירד".

ובס"ק נ"ז כתב: "**ובמקום הדחק אפשר שיש להקל**".

ונראה כי הנמצא בבידוד שלא יכול לצאת ממקומו, וכן במקום שלא יכול לעבור לצד השני של הגדר ולהתפלל שם, **נחשבים בגדר "מקום הדחק"** שאי אפשר "בנקל" שכולם יהיו במקום אחד, ולכן אפשר להקל לצרפם למנין.

• • •

מעשה שהיה בשנת תשכ"ג, ארבעה תלמידי חכמים יצאו מארץ ישראל ללמוד בכולל בשטרסבורג בצרפת [רבי שאול ברום, חתנו המנוח של בעל הקהילות יעקב ה"סטייפלער", שנבחר להיות ראש הכולל. רבי יעקב רוזנצווייג, רבי משה כהן, ורבי יעקב [פליפ] כהן]. קבוצת רבנים [ובהם רבי שלמה ברמן, רבי חיים קנייבסקי, ורבי יעקב פוזן] ליוו אותם לנמל חיפה, שם התפללו כולם מעריב, כאשר על הרציף בחוף היו שניים [רבי משה כהן שסיפר את המעשה זכר את רבי שלמה ברמן, ורבי חיים קנייבסקי, אך הוא אמר שיתכן שהיו עוד שנים], וארבעת המפליגים ישבו בתאם באוניה שהיא רשות אחרת, ואליהם הצטרפו רב האוניה ועוד מלצר ואולי שני אנשים נוספים. המנין היה מצורף איפוא, מהעומדים על הרציף ומהנמצאים באוניה, והיו "רואים אלו את אלו" מבעד החלון שבתא האניה. שליח הציבור היה הרב משה כהן והוא עמד בחלון האניה וראה את העומדים בחוף. באמצע תפילת שמונה עשרה, עזבה הספינה את החוף, ואף על פי כן, **כשסיימו את תפילת השמונה עשרה, אמר הש"ץ קדיש**. ונראה כי מעשה זה היה "מקום הדחק" [שהרי יושבי הספינה לא יכלו לרדת לחוף ולא היה להם מנין, וכן העומדים על החוף לא יכלו לעלות לאניה או למצוא מנין אחר בגלל השעה המאוחרת], ואז לדעת המשנה ברורה ניתן היה להקל ולצרף את כולם למנין. וכנראה נהגו תלמידי החכמים האמורים במקרה הנדון כדעתו ודלא כערך השולחן.

• • •

וכאשר עשרה מתפללים ברשות אחת, לדעת המשנה ברורה, העומד ברשות אחרת, או בצד השני של הגדר, רשאי לומר עמהם קדיש קדושה וברכו, אך אינו נחשב כמתפלל בציבור. ולדעת ערוך השולחן ומלכי בקודש, נחשב גם כמתפלל בציבור.

הכהנים נגד הדלת והחלונות הפתוחים, **והעם גם כן יעמדו שם כמה דאפשר**, ואז שפיר הוי פנים כנגד פנים. **וכשרואים אלו את אלו אז אין צריך מדינה שיהא עשרה**, ע"י בשו"ע (או"ח סי' נה סעי' יד) ובמשנה ברורה שם. ואם אי אפשר לעמוד נגד הדלת והחלון, שפיר יכולים לברך אע"פ דיש מחיצה המפסקת, כיון שהם אנוסים, ובתנאי דיש בחוף עשרה אנשים, דאין נשיאת כפים בפחות מעשרה וכהנים מן המנין".

פשוט בדבריו, שאם **הציבור רואה את הכהנים** דרך הדלת או החלונות, אין צורך בעשרה [כלומר הכהנים המברכים מצטרפים למנין עשרה].

אולם עדיין יש לעיין, **הכהן נחשב ש"ץ** המברך את ישראל, הרי ש"ץ אינו יכול להיות בחדר אחד ושאר הציבור בחדר אחר.

כמו כן, מה שציין שבט הקהתי שכאשר רואים אלו את אלו אין צריך "מדינה" עשרה, כבר נתבאר לעיל בדברי המשנה ברורה דעת **המחמירים** בזה שסוברים שכשרואים זה את זה אין זה מועיל כדי ליצור מנין, וצ"ע.

ז. אך באמת צ"ע בעיקר הדמיון בין דין ראיית פנים כדי לצרף **לתפילה במנין**, לדין ראיית פנים לצירוף מנין לנשיאת כפים, על פי מה שהביא בערוך השולחן (סימן נה סעי' כ) לבאר מדוע **ראיית הפנים** מועילה לצירוף מנין: "וסבירא ליה דראיית הפנים בענין זה הוי ככל הגוף, ואפשר דכיון דכל בי עשרה שכונתא שריא ועיקר השראת השכינה היא על הפנים כדכתיבי כי קרן עור פניו". ומבואר שצירוף למנין נעשה על ידי ראיית הפנים מאחר ועיקר השראת השכינה היא על הפנים, ולכן רק ע"י ראיית הפנים ניתן לחבר את הציבור וליצור מנין.

לפי זה, מצד אחד, יש לומר שגם כאשר ציבור הישראליים רואה את פני הכהנים, יש בכך צירוף למנין לענין נשיאת כפים, **שהרי כאשר הכהנים מברכים השכינה שורה עליהם**.

מצד שני, יש להקשות מפסק השו"ע (או"ח סימן קכח סעי' ג) "**בשעה שהכהנים מברכים העם, לא יביטו [העם בכהנים]** ולא יסוחו דעתם. ויהיו פניהם כנגד פני הכהנים, ולא יסתכלו בהם". וכתב המשנ"ב (ס"ק פט) "ולא יסתכלו בהם, רצה לומר לא בפני הכהנים ולא בידיהם. והטעם הוא גם כן, כדי שלא יסוחו דעתם מהברכה". ומוסיף: "ומדינא אינו אסור אלא בהסתכלות מרובה שיכול לבוא לידי היסח הדעת אבל ראייה קצת שרי, דדווקא בזמן המקדש שהיו מברכים בשם המפורש והשכינה היתה שורה על ידיהם היה אסור אפילו ראייה קצת, משא"כ בזמן הזה, ומכל מקום **נוהגים גם עכשיו זכר למקדש שלא להביט בהם כלל**". ועוד פסק שם הרמ"א: "וגם הכהנים לא יסתכלו בידיהם, על כן נהגו לשלשל הטלית על פניהם וידיהם חוץ לטלית. ויש מקומות שנהגו שידיהם בפנים מן הטלית, שלא יסתכלו העם בהם". ובמשנ"ב (ס"ק צב) כתב: "בדרכי משה מוסיף שגם העם נוהגין לכסות פניהם בטלית **כדי שלא יוכלו להסתכל בידי הכהנים**". נמצא איפוא, שאין להסתכל בפני הכהנים.

ומעתה צ"ע היאך יוכל להיווצר חיבור בין העם לכהנים כדי לצרפם לברכת כהנים, שהרי **אסור לעם להסתכל בפני הכהנים**, וגם הכהנים אינם מסתכלים בעם, נמצא שאין מצב המאפשר ראייה המחברת בין הכהנים לציבור. וצ"ע בדברי שבט

ח. דיני המקום הראוי לצירוף למנין - סיכום

רבי אברהם ישעיה פפויפר, אשי ישראל, הלכות תפילה, פרק טו סעיפים כא-כד

ספר

אשי ישראל

דיני תפילה
לכל ימות השנה
★
ונלווה אליו
תשובות בעניני תפילה
ממון הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א

מאת
אברהם ישעיה פפויפר

פתיק ירושלם חובבי"א
שנת תשנ"ח
מהדורה חרשה ומתוקנת שנת תשס"ד

דיני המקום הראוי לצירוף מנין

כא. העשרה שמצטרפין למנין צריכים להיות כולם במקום אחד (נט). ואם הם נמצאים בשני חדרים, לכתחילה אין לצרפם ואפילו אם הם יכולים לראות (ס) אחד את חבריו (סא). ובשעת הדחק מצטרפים אם אכן רואים אלו את אלו מחדר לחדר (טב).

כב. גם לגבי דין תפילה בציבור אם יש עשרה בחדר אחד, לכתחילה אין להתפלל בחדר סמוך, כגון בעזרת נשים או בפרוזדור, ואפילו אם יש דלת או חלון הפתוחים לבית-הכנסת שדרכם אפשר לראות את המתפללים, מכיון שלא נחשב כתפילה בציבור אלא אם כן יש עשרה בחדר שבו הוא מתפלל (סג). ומכל מקום אם הוא נמצא בתוך חדר שאי אפשר לצאת ממנו אלא דרך החדר שבו נמצאים העשרה הרי זו תפילה בציבור (סד).

כג. הבימה שבבית-הכנסת, גם אם היא גבוהה עשרה טפחים, או שמוקפת מחיצות בגובה עשרה טפחים, העומד ומתפלל שם נחשב כמתפלל בציבור (סה), ואם אין בבית-הכנסת מנין בלעדי, לכתחילה יקפיד לרדת (סו) ולהתפלל עם הציבור (סז).

כד. אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, ולכן מותר לענות לקדיש, קדושה וברכו שנאמרים בעשרה (סח), גם אם העונה נמצא במקום אחר ואינו רואה את הציבור (סט).

א"ח ח"ד סי' כ. (נט) סי' נה סעי' יג, וע"ש דגם הש"ץ צריך להיות עמהם, וע"ש במ"ב ס"ק נו, דגם אם יש עשרה במקום אחד, אם במקום שנמצא הש"ץ אין עשרה, לא יוכל לומר קדיש וקדושה, וע"ש ס"ק מח דמ"מ בחדר א' לא בעינן שיראו זא"ז. — ועיין שו"ת משנה שכיר ח"א סי' יב, דבמקום פתוח, כגון בשעת קידוש לבנה, כל ששומעים זא"ז ולא מפסיק ביניהם לא צואה (עיין להלן הערה סח), ולא רשות אחרת ואפילו שביבלי היחיד (עיין סי' קצה במ"ב ס"ק ז), מצטרפין לעשרה. (ט) סי' נה במ"ב ס"ק נב ובביה"ל שם סעי' יג ד"ה ולחון, וע"ש סעי' יט ד"ה ש"ץ, ועיין שו"ת שלמת חיים (החדש) סי' מד, ועיין להלן הערה סו. ועיין שו"ת התעוררות תשובה ח"ג סי' יג (ב) (ובהוצאה החדשה נמצא בח"א סי' כט). ובשו"ת מנחת שי סוסי"י יח דעשרה הנוסעים ברכבת וכו' ומתפללים כמקומותיהם מצטרפים למנין עשרה, ואע"פ שספסלים גבוהים מפסיקים ביניהם, כיון שאין הספסלים מגיעים עד פחות מג' טפחות סמוך לתקרה. ועיין שו"ת משנה הלכות מהר"ת א"ח סי' סד דבביהכ"נ שאין המחיצה בין עזר"נ לעזרת הגברים מגיעה לתקרה יכול המתפלל בעזר"נ להשלים ולהצטרף למנין עשרה למתפללים בעזרת הגברים, וע"ש שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' כ דהעומדים בעזר"נ בכל אופן לא מצטרפים, דעזר"נ נחשבת לרשות אחרת לגמרי, וכ"ה בערוה"ש סי' נה סעי' כ. ואמנם במ"ב שם ס"ק נז שהביא ראה מ"י קצה סעי' א דבזימון אפי' כשהם בשני בתים אם רואים אלו את אלו מצטרפים (עיין להלן הערה טב), כ"ש שגם בזה בשעת הדחק מצטרפים כשרואים אלו את אלו. (סא) עיין סי' נה סעי' טו, דאם הש"ץ (ודוקא הוא ולא אחר, מ"ב שם ס"ק נד) עומד בפתח שבין ב' החדרים הוא מצטרף. ועיין פמ"ג א"א ס"ק יב דט' בחדר וש"ץ על המפתן אינו מצטרף, וברע"א שם סעי' טו כתב דמצטרף, ול"ר לש"ץ בגדולה והציבור בקטנה דסעי' יז, דשם מיירי והגדולה מופלגת מן הקטנה, משא"כ המפתן, וכן הכריע במ"ב ס"ק נד. ומ"מ בט' בקטנה וש"ץ על מפתן הקטנה, כתב בפמ"ג שם ס"ק יג דמצטרף, דמפתן החצר הקטנה שפרוצה במילואה, הוא מופלג פחות מפתן שבין ב' חדרים, ובוה גם אחר שאינו ש"ץ מצטרף. (סב) סי' נה במ"ב ס"ק נז. וע"ש ס"ק מח, דאם הם בב' חדרים ואין רואים זא"ז לכו"ע אינם מצטרפים. ומחלוקת כשרואין זא"ז, וזו גם המחלוקת שבס"ק נב ובביה"ל סעי' יג ד"ה ולחון. והא דחצו קטנה שנפרצה לגדולה והמיעוט בקטנה שמצטרפין, משום שפרוץ לגמרי נחשבת הקטנה לחלק מן הגדולה, משא"כ בב' חדרים שלא פרוצים במילואה, ואפי' אם יש רק פתח ללא דלת, עיין מ"ב ס"ק מח. והא דסעי' יד דעומד בחלון ומראה פניו (עיין מחזיק ברכה ס"ק ח (הראשון), שהביא ג' אופנים בביאור מראה פניו) מצטרף, עיין מ"ב ס"ק נב דמשמע שנקט שהוא רק לסוכרים שמהני רואים זא"ז, ולחולקים של"מ רואים זא"ז מיירי כשמכניס גם ראשו ורובו, עיין ח"א כלל ל' סי' א, וצ"ע, ועיין מהריק"ש בכף החיים ס"ק עה ובערוה"ש סעי' כ (וע"ש דבעומד אחורי החלון רק אחד יכול להצטרף). (סג) שם במ"ב ס"ק נב וכלעיל הערה ס, דלכתחילה יש לחוש לסוכרים של"מ רואים זא"ז בין לענין צירוף ובין לענין תפילה בציבור. ומ"מ בשעה"ד מצטרפים וגם נחשב לתפילה בציבור וכמ"ש במ"ב סוסי"ק נז. ומש"כ שם בס"ק נח, היינו באינם רואים זא"ז דבוה לכו"ע אינם מצטרפים ולא חשיב תפילה בציבור וכלעיל הערה סב. (סד) שם במ"ב סוסי"ק נח, ומ"מ משמע מדבריו דלענין צירוף לעשרה גם בכה"ג אינם מצטרפים, וכ"ה בביה"ל סעי' יט ד"ה ש"ץ, וכלעיל הערה ס. ועיין לעיל הערה סב, וע"ש אורחות רבנו ח"ג עמ' רח (יג) בשם החזו"א דאף יחיד שמתפלל בחדר אחד ושומע תפילה בעזרת רבוי ציבור נקרא שמתפלל בציבור, ואפי' שיש לחדר זה פתח אחר שלא לביהכ"נ שבו הציבור מתפלל. (סו) ביה"ל שם. (סז) ביה"ל שם אמנם בשו"ע סעי' יט מבואר שהעומד על הבימה מצטרף, ואף מש"כ בביאור הגר"א שם ד"ה אע"פ שיש לדחות כל הראיות של הבי" שש"ל שמצטרף (ומכאן זה הכריע במ"ב סוסי"ק נב דלא כרשב"א שמהני רואין זא"ז, ע"ש בשעה"צ ס"ק נג). י"ל דכוונתו לראיות שהביא שם מסוטה ומזימון, (עיין דמשק אליעזר), אכן אכתי נשארה הראיה שיכולים להצטרף ממה שהביא הגר"א שם בד"ה ש"ץ מהא דאלכסנדראי של מצרים, וגם כמאמר"י ס"ק יד כשרוצה לדחות רבוי הרשב"א, הוא משום שהבי" גבי בימה לא הזכיר טעם שרואין זא"ז, רק את הטעם הראשון, שהיא מתשמישי ביהכ"נ ובטלה אליו, וטעם מהר"י אבוהב שהמחיצות עשויות רק לנוי, ובוה לית מאן רפליג, אך מ"מ בביה"ל ד"ה ש"ץ משמע שנקט דהגר"א הכריע גם לגבי בימה שאינם מצטרפים (אלא דצ"ע"ג לפי"ז איך אפשר לומר קדיש וברכו ע"ג הבימה כשאין שם עשרה, עיין מ"ב ס"ק נו). (סח) עיין מקו"ח סעי' יט, דדוקא המיעוט שנמצא ע"ג הבימה מצטרפים, וכהא דסעי' טז, וכ"כ במור וקציעה, ע"ש (ובמקו"ח שם בקיצור הלכות שם הפליג טפי דאם חמשה ע"ג הבימה אינם מצטרפים אפילו יש אלף בביהכ"נ, וצ"ע), אמנם בלבד (מבוא בכה"ח ס"ק פט) ובערוה"ש סעי' כד כתבו להדיא ש"ץ בחיבה וט' בביהכ"נ וה"ה איפכא. (סח) סי' נה סעי' כ ובמ"ב ס"ק ס ו-סא, וע"ש (סח) הגר"ש אויערבאך וצ"ל הוכיח מהלשון בשו"ע סי' נה סעי' כ "יכול" לענות, דהעובר ליד ביהכ"נ ושומע קדיש וקדושה יכול לענות, אבל אינו מחויב בזה, ועיין להלן פרק כד הערה סב דלדעת החזו"א חייב לענות, וע"ש עוד מה שהתבאר בזה.

ט. תפילה ברכת כהנים וקריאת התורה בימינו המרפסות' - תשובות ופסקים

Rabbi Moshe Sternbuch

Chief Rabbi

of the Orthodox Rabbinical Courts

Jerusalem

Rosh HaYeshiva- Ramat Bet Shemesh

משה שטרנבוך

ראב"ד

לכל מקהלות האשכנזים

ע"ה"ק ירושלים ת"ו

ראש הישיבה ברמת בית שמש

מח"ס מועדים וזמנים ושו"ת תשובות והנהגות ועוד

בע"ה

ח' ניסן תש"פ

הן כל לבב דוי וכל ראש לחלי בהגיע הידיעות הקשות על התפשטות מחלת הקורונה בארץ הקודש וברחבי העולם, כשרבים מאחביי ובהם גדולי ישראל ומרביצי תורה ומנהיגי קהילות שוכבים על ערש דוי ומצפים לישועה, ישלח ה' דברו וירפאם במהרה, ובעוה"ר רבים נסתלקו לבית עולמם לאחר שנחלו במחלה זו, וחלקם אף הותירו יתומים ואלמנות היי, והשבר בבית ישראל גדול מאוד, אוי לנו כי חטאנו, והחובה מוטלת עלינו לפשפש במעשינו ולחשוב על מה עשה ה' לנו ככה, ולתלות עינינו לקב"ה בתפילה ובתחנונים שיסיר מעלינו את המכה הזאת.

והנה בית ישראל ברוב מקומות מושבותיהם מתפללים בעת הזאת בתוך ביתם ביחידות כדי לצאת מחשש סכנה, ובוודאי הקב"ה נותן שכר לאותם הנמנעים בעת הזאת מלהתפלל בציבור, כאילו התפללו בציבור, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין מ' ע"א) "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה", אכן באתי בזה לעורר בדבר כמה הלכות הנוהגים למתפללים בתוך ביתם.

א) במקומות בהם ישנם עשרה שכנים הרואים אלו את אלו דרך החלון או מרפסת ביתם, וכולם שומעים את השי"ץ שעומד בתוך ביתו, ויכלו להצטרף למניין על ידי צירוף דרוואין אלו את אלו וכמבואר במשני"ב סי' נ"ה סקמ"ח, ומקורו מדברי הרשב"א בתשובה ח"א סי' צ"ו, [והן אמת דבביאור הלכה שם כתב דיותר טוב להחמיר בזה כיון דהרשב"א גופיה לא כתב כן אלא בדרך אפשר, אבל בניד"ד דהוי שעת הדחק, יש לסמוך על זה, וכמבואר שם בביאור הלכה ובמשני"ב].

ומיהו נראה דכיון שהרשב"א גופיה לא כתב כן אלא בדרך אפשר, ומה עוד דיננס כמה מהראשונים שחולקים בזה על הרשב"א, וכמו שהביא באו"ז (הלכות קריאת שמע סי' ה') בשם הגאונים דבשני בתים אף על גב דרואין זה את זה אין מצטרפין, וכ"כ הרמב"ן בפסחים פ"ה ע"ב דאין מצטרפים על ידי ראייה, א"כ ראוי שהשי"ץ יוסיף תנאי שאם אין מצטרפין תהא תפילתו נדבה.

ב) ובאופן שיש שביל המפסיק בין הבתים, נראה דבשעת דחק זו יש להקל דמצטרפים רק אם עומדים במרפסות הגבוהות למעלה מעשרה טפחים, אבל אותם העומדים מתחת עשרה טפחים אינם מצטרפים למניין כשיש שביל המפסיק ביניהם. ויסוד הדבר, דהנה מקור הך הלכתא דמצטרפים כשרואים אלו את אלו, הוא מהלכות זימון וכמפורש שם בדברי הרשב"א, ובזימון גופא הלא כתב השו"ע (סי' קצ"ה א') בשם "יש מי שאומר" שאם רשות הרבים מפסקת בין שני הבתים, אינם מצטרפין בשום ענין, ובט"ז שם כתב דלאו דווקא רשות הרבים אלא גם שביל היחיד מפסיק ביניהם, [והביאו המשני"ב שם בסק"ז], ולפי"ז לכאורה היה ראוי לומר שאין לצרף כלל למניין על ידי כמה בניינים, שהלא יש שביל מפסיק ביניהם.

והן אמת דהשולחן ערוך שם כתב הך הלכתא בשם "יש מי שאומר", אבל כבר כתב שם ב"כף החיים" דאין מי שחולק על דין זה, ומה שכתב כן המחבר בלשון "יש מי שאומר", היינו משום שלא מצאה כי אם בפוסק אחד, [וכ"כ הסמ"ע (חוי"מ ט"ז ס"ק ח') שבכל מקום שמצא המחבר דין שאינו נזכר בשי"ס ובשאר פוסקים, כתב עליו בלשון "ויש מי שאומר"], וכן כתב

להדיא הפמ"ג (סיי נה א"א ס"ק יב) דאם רשות הרבים מפסקת ביניהם אינם מצטרפים לגבי תפילה, ולפמ"ש"כ הט"ז הרי הוא הדין גם בשביל היחיד, וא"כ לכאורה אין על מה לסמוך לצרף מניין משני בניינים שהלא יש שביל המפסיק ביניהם.

אמנם נראה לדון דכאשר עומדים במרפסת הגבוהה למעלה מעשרה טפחים, אין השביל מפסיק ביניהם, שלמעלה מעשרה לא חשיב רשות הרבים ולא הוי מקום הילוך בני אדם, ונמצא דליכא התם שביל המפסיק, וכדאשכחן כוותה לגבי שבת (שבת ז' ע"ב) דהזורק מרשות היחיד לרשות הרבים למעלה מעשרה מותר, ובשעת הדחק יש לסמוך על סברא זו להתיר כשהם למעלה מעשרה, [ובפרט דהלכה זו דרה"ר מפסקת היא חידוש, ולכן כתבה המחבר בלשון "יש מי שאומר"].

ג) והנה בעיקר הלכתא ד"רואים אלו את אלו", כבר חקרו מהו כלל הדבר בזה, אם צריך שכל העשרה יראו זה את זה, או שאחד יראה את כולם, או שהכל תלוי רק בש"ץ.

ונראה דהש"ץ שהוא העיקר צריך לראות עוד תשעה אנשים, ותו אין צריך שכל בני המניין יראו אלו את אלו. ויסוד לזה מדברי השעה"צ (סי' קצ"ה סק"ו) דאם המזמן רואה את כולם הרי הם מצטרפים אע"פ שאין כל החבורה רואים אלו את אלו, ובטעם הדבר כתב שם בשעה"צ דכיון דשתי החבורות צריכין לו שיוציאם, נחשב כשמש המשמש לשתיים דהוא מצרפן, וא"כ הוא הדין בניד"ד אם הש"ץ רואה את כולם, כיון שכולם צריכים לו הרי הוא מצרף את כולם על ידי ראייתו, אבל אם אין הש"ץ רואה את כולם, לא מהני מה שיש אחד מתוך המניין הרואה את כולם.

[והן אמת דיש מקום לדון לחלק בין תפילה לציבור לזימון, דלגבי זימון בלא ה"מזמן" אין כאן "זימון" וממילא הוא העיקר, אבל בתפילה בציבור הרי עצם התפילה בציבור הוי תפילה גם בלא הש"ץ, ולא נצרך ש"ץ אלא לחזרת הש"ץ, אך מ"מ נראה דכיון דכולם צריכים לו, כל התפילה נגדרת אחריו, ואיהו הוי ראש ועיקר לתפילה, ושפיר יכול לצרף את כולם על ידי ראייתו].

ולפ"ז אם הש"ץ עומד בראש הקהל ופניו למזרח, ואינו רואה את הקהל כל זמן שלא יסובב פניו, לא מהני להיחשב רואה את כולם, וצריך שהש"ץ יעמוד במקום שרואה את כולם.

ד) ולעניין קריאת התורה יוכלו להצטרף למניין באופן הנ"ל שיעמדו במרפסות ויהיו רואים אלו את אלו, ולעניין "עליה לתורה", בעליות הראשונות יעלה הבעל קורא או אחרים הנמצאים בבית זה, ולאחריהם אפשר לכבד בעליות את השכנים הנמצאים בשאר המרפסות ששומעים את קריאת התורה, ואף שמחמת המרחק אינם יכולים לקרוא בספר תורה, מ"מ בשעת הדחק זו אפשר לסמוך על דעת הגר"א (סי' קל"ט, והובא במשנ"ב סי' קמ"ג ס"ק ל"ג) דסומא יכול לעלות לתורה לדידה אף שאינו קורא בתורה, ולדידה אין העולה לתורה צריך לקרוא יחד עם הבעל קורא, דשומע כעונה. [נכל מה שנוהגים שהעולה לתורה ניגש לספר תורה, לדעת הגר"א היינו משום כבוד התורה, אך אין זה מעיקר דיני הברכה, דהא שומע כעונה, ובניד"ד דאין אפשרות ללכת לספר תורה, שפיר יכול לברך].

ודע שלדעת הרבה פוסקים מצוות קריאת התורה היא חובת ציבור ולא חובת יחיד, והמתפלל בביתו ביחידות אינו חייב מעיקר הדין לשמוע בקריאת התורה, ומהרח"ו ז"ל הביא (שער הכוונות מ"ח ע"ד) שהאר"י ז"ל לא שמע במשך תקופה קריאת התורה מחמת טעם זה.

ה) ולעניין ברכת כהנים בצירוף מרפסות, מעיקר הדין דינו כדין תפילה דמצטרפים לדעת הרשב"א. ומיהו כיון דיש חולקים על הרשב"א, מוטב שלפני "רצה" יסלק הכהן עצמו מהמניין וכמבואר בשו"ע סי' קכ"ח, והיינו שלא יקראו לכהנים לעלות ובכה"ג ליכא ביטול מצוות עשה, ואין נכנסים לחשש ברכה לבטלה. ואם ח"ו יימשך תקופה זו לזמן ארוך, נדון בזה אם יש להתיר לצורך.

וכל פוסקים אלו אני כותב משיקול הדעת, שלא מצאתי כ"כ בפוסקים שידונו הלכה למעשה במצבינו, ויש לדון עוד בדברים אלו.

והעולה לדינא מכל זה:

א] עשרה שכנים הרואים אלו את אלו דרך החלון או מרפסת ביתם, וכולם שומעים את השייץ, מצטרפים למניין, וראוי שהשייץ יוסיף תנאי שאם אין מצטרפין תהא תפילתו נדבה.

ב] באופן שיש שביל המפסיק בין הבתים, אותם העומדים במרפסות הגבוהות למעלה מעשרה טפחים יש להקל עכשיו שמצטרפים, אבל אותם העומדים מתחת עשרה טפחים אינם מצטרפים למניין כשיש שביל המפסיק ביניהם.

ג] אם השייץ רואה את כולם די בזה, וחשיב רואין אלו את אלו, אבל אם אין השייץ רואה את כולם, לא מהני מה שיש אחד מתוך המניין הרואה את כולם.

ד] בקריאת התורה כשמצטרפים באופן הנ"ל על ידי מרפסות, יעלה לתורה תחילה הבעל קורא או אחרים הנמצאים בבית זה, ולאחריהם אפשר לכבד בעליות את השכנים הנמצאים בשאר המרפסות ששומעים את קריאת התורה.

ה] לדעת הרבה פוסקים מצוות קריאת התורה היא חובת ציבור ולא חובת יחיד, ולדעתם המתפלל בביתו ביחידות אינו חייב מעיקר הדין לשמוע בקריאת התורה.

ו] במניינים אלו הנערכים במרפסות, מוטב לעת עתה שיסלקו הכהנים עצמם מהמניין לפני "רצה", ולא יקראו להם לעלות לישא כפיהם.

והעיקר עלינו לזכור בימים אלו, שמקור הישועה תלוי בתשובה והתפילה והצדקה שהם מעבירים את רוע הגזירה, וכמה שמוטל עלינו חיוב השתדלות לקיים תקנות הרופאים וכמו שנאמר "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", הרי ביותר מוטל עלינו חיוב להרבות בתפילות ותחנונים, ועל כן בימים אלו יש להרבות בצדקה לעניים ובני תורה שמגן ומציל כתריס מפני הפורענות, וכמו כן ראוי לכל אחד להוסיף בכל יום תפילת "אבינו מלכנו" בשחרית סמוך לתפילה, שתפילת "אבינו מלכנו" כלול בה כל התפילות המועילות לביטול הגזירה, וכמו כן יש לומר תהלים לאחר כל תפילה, להחדיר אמונתנו כי הכל מיד ה' ואין כאן מכה טבעית בעלמא חייו.

והקב"ה שלח לנו מכה כזאת שאין לה תרופה להראות שאנו תלויים אך ורק בהקב"ה ואין מקרה בעולם כלל, ובפרט לעמו ישראל שתלויין בהשגחה פרטית אין דרך להינצל אלא על ידי רחמי שמים, ועלינו להרבות בצדקה וחסד, שכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, ובזה נזכה להימלט ממידת הדין ולהיות ניצולים במידת הרחמים, וכבר נפסק בשו"ע (סי' תכ"ט ס"א) שחוב גמור מן הדין לתת מעות חיטין לנוקקים שיהא להם כל צרכיהם לחוג את הפסח בשמחה, ובפרט בימים אלו שרבים מטה ידם ואין ידם משגת להביא לחם לפי הטף לכלכל את בני ביתם דבר יום ביומו, ועל אחת כמה וכמה שאין בידם לקנות את צרכי החג, הרי בוודאי החובה מוטלת עלינו לדאוג לעניים, ועיי"ז הקב"ה ישמור אותנו.

ואנו נקיים את תפקידנו בעת הזאת לפשפש במעשינו, נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה', ואז נראה נפלאות ה' וחסדיו, ושומר ישראל ישמור שארית ישראל, וירפא החולים ויציל אותנו מכל מחלה, ובקרוב ממש נזכה לביאת משיח צדקינו אכ"י"ר.

הנני המצפה לרחמי שמים מרובים

מנחת אשר – בתקופת הקורונה

יח

צירוף מנין דרך מרפסות

וגם מש"כ בביאור הלכה (כריש סימן קצ"ה) דיותר מסתבר כדברי הרשב"ש והגר"א שחלקו על דברי השו"ע אף לגבי זימון, אין בו לדחות את הפסק המוחלט של מרנא הבית יוסף בשלחנו הערוך כאשר נושאי כליו לא השיגו על דבריו, ואבאר.

ומצינו עוד מקור שלישי במשנה ברורה בענין זה (סימן נ"ה ס"ק נ"ז) שם כתב:

"כתב הפמ"ג דההיא דסעיף י"ז וי"ח וי"ט מיירי בשאינן רואין זה את זה דברואין זה את זה אפילו בשני בתים ממש מצטרפין דומיא דזימון לקמן בסי' קצ"ה ויש מחמירין אפילו בראוין ובמקום הדחק אפשר שיש להקל".

הרי שגם כאן הביא את שתי השיטות, דעת השו"ע והפמ"ג להקל כשרואין זה את זה אפילו בשני בתים, ודעת המחמירים, וגם כאן הסיק "ובמקום הדחק אפשר שיש להקל". וברור כשמש דאף שכתב דאפשר שיש להקל, כונתו שאכן יש להקל בשעת הדחק, וכך מוכח בבה"ל שם שכתב:

"ומ"מ נ"ל שאפילו לפי רעת הגר"א אין להחמיר לכתחילה רק לענין צירוף אבל לענין תפלה בצבור לענין השמש שעומד שם יש להקל". (כונתו שיחשב תפילה בצבור כשיש מנין אנשים במקום אחר והוא מצטרף אליהם).

הרי שגם אם נחשוש לשיטת הגר"א אין זה אלא לכתחלה, אבל בשעת הדחק יש להקל, כך נראה ברור מתוך דקדוק בדברי המשנה ברורה בשלשת המקורות, ודו"ק בזה.

וידעתי שבערוך השלחן (סי' נ"ה סעיף כ') כתב דלא מהני רואין אלא במי שעומד מאחורי בית הכנסת בחצר או ברחוב אבל לא כשעומד בחדר בפני עצמו עם מחיצות גמורות, ומשו"כ כתב דהעומד בעזרת נשים אינו מצטרף עם אלה שעומדים בבית הכנסת אף כשמראה להם פניו, עי"ש.

אך דבריו דברי חידוש, ולא ידעתי מה הבדל בין מי שעומד מחוץ לבית הכנסת וקיר בית הכנסת מפריד ביניהם, למי שעומד בעזרת נשים. ומ"מ נראה דאין צריך לחוש לדברי חידוש שאין בהם הכרח.

ולא זו בלבד שאין הכרח בדבריו, אלא מעיקרא דרינא פירא, דהלא הלכה זו שבהלכות תפילה לא ידענו אלא מדיני זימון, ובהלכות זימון כתוב להדיא בשו"ע (קצ"ה ס"א) דאפילו בשני בתים מצטרפים אם רואים זה את זה, ותימה על הערוך השלחן.

ב

אך נשאלתי מרב אחד, במרפסות שמשי צדי הכניסה לבנין וחדר המדרגות האם אף בכה"ג אפשר לצרפם.

ולכאורה יש לדון דהלא להדיא כתב המחבר (סי' קצ"ה ס"א) די"א דאם דרך הרבים מפסקת בין שני הבתים אינן מצטרפים. ויש לעיין בני"ד אם מעבר המדרגות הוי כדרך הרבים.

הט"ז (סי' קצ"ה ס"ב) כתב דלאו דוקא דרך הרבים אלא הוא הדין בשביל של יחיד, דהלא מקור הלכה זו במס' פאה (פ"ב מ"א) "ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ודרך היחיד ודרך הרבים ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים והבור והניז וזרע אחר והקוצר לשחת מפסיק דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אינו מפסיק אלא אם כן חרש".

הרי שדין שביל היחיד כדן רשות הרבים, עי"ש.

ולכאורה דבריו תימה, דהלא מקור הדברים בתלמודי רבינו יונה (ברכות ל"ז ע"ב מדה"ר), ולהדיא כתבו "ואם רשות הרבים מפסקת ביניהם נראה שאינם מצטרפות בשום ענין". וכך העתיק הבית יוסף, וכן הוא גם לשון השלחן ערוך, ואם איתא דכך הדין גם בשביל היחיד, תימה למה לא כתבו אלא ברשות הרבים, ומדשתקי רבנן שמע מינה לא נחא להו.

וראיתי במגן גיבורים (אלף המגן ס"ב) שדחה את דברי הט"ז וכתב שאין לדמות הא דהלכות פאה לצירוף לזימון עי"ש, ולכאורה צדוק בדבריו כמבואר.

בשאלת רבים עקב התפשטות מחלת הקורונה והחשש הגדול מהידבקות כתפלת הציבור בבתי כנסיות, האם שכנים יכולים להתפלל במרפסות בתייהם ולהצטרף למנין כאשר הם רואים זה את זה כל אחד ממרפסת ביתו.

הנה מבואר באו"ח (סימן נ"ה ס"ד):

"מי שעומד אחורי בהכ"נ וכיניהם חלון, אפילו גבוה כמה קומות, אפילו אינו רחב ארבע, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה".

ומקור הלכה זו בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' צ"ו), והרשב"א למד הלכה זו מדיני זימון בברכת המזון דאם רואים זה את זה מצטרפין, והוא הדין לגבי צירוף למנין עשרה בתפילה.

הרי לן דכל שרואין זה את זה מצטרפין אף אם אין עשרה במקום אחד, ואף שיש קיר מפריד ביניהם

והנה מבואר בבית יוסף דהלכה זו שנויה במחלוקת ומדברי מהר"י אבוהב מבואר דאם עומדים הם בשתי רשויות אינם מצטרפין אף בראוין זה את זה, וגם בשו"ת הרשב"ש (סימן ל"ז) כתב דבשני בתים לא מהני רואין זה את זה לצרפן, אך מ"מ פסק השו"ע עפ"י תשובת הרשב"א דמצטרפין ומה שכתב (שם סי"ג) שצריך שכל העשרה יהיו במקום אחד היינו כשאנשים רואים זה את זה, וכ"כ בפרי חדש ובפרי מגדים וכמו שהביא בביאור הלכה (סי"ג ד"ה ולהוציא).

אמנם כתב הביאור הלכה "ולכתחלה יותר טוב להחמיר בזה שיכנסו לפנים דקולא זו דמהני רואין אלו את אלו לענין צירוף כמו לענין בהמ"ז לקמן בסימן קצ"ה נובע מתשובת הרשב"א בסימן צ"ו והוא לא כתב שם זה רק בדרך אפשר".

וראיתי מי שכתב לפי דברי הבה"ל כנגד צירוף מתפללין דרך המרפסות, ובאמת חזינן להחיד"א במחזיק ברכה שכתב דכיון שהרשב"א כתב בדרך אפשר לא שבקינן לפשיטותיה דהרשב"ש מפני ספיקו של הרשב"א, אך נראה שאין הדבר כן, ושפיר יש לצרף מנין עשרה בדרך זו, ואבאר.

שאול נשאל הרשב"א כאשר החזן עומד בתיבה שהיא רשות בפני עצמה אם הוא מצטרף לציבור לומר דברים שבקדושה, וכתב דכיון שהתיבה משמש את בית הכנסת בטלה היא לביהכ"נ, (וכך הביא הבית יוסף בשם מהר"י אבוהב), ושוב כתב הרשב"א:

"עוד אני אומר שאפשר לומר שכל שרואין אלו את אלו כאילו הן בבית אחד דמי ומצטרפין. ודומיא דזימון של ברכת המזון".

ויש לעיין בכפל הלשון "עוד אני אומר שאפשר לומר", אם כוונתו בדרך ספק או שמה כונתו דאומר אני שאפשר לומר כך, ויש כאן הוראה בדרך פסק, וראיתי בשו"ת בנין עולם (או"ח סי' י"ג) שאכן כתב דאף שהרשב"א כתב סברא זו בדרך אפשר, באמת זה עיקר שיטתו, מאחר שהביא ראיה מן הירושלמי, עי"ש.

וכדברי הרשב"א מצינו גם בראב"ה (ברכות סי' קל"ד), והראב"ה לא כתב כן בדרך אפשר אלא בפשיטות, עי"ש.

אך מ"מ הלכה זו נפסקה בשו"ע מלשון ברורה ומוחלטת ולא על צד הספק, וכאשר מצינו הלכה מפורשת בשו"ע, והרמ"א לא חלק עליו, ואהרן וחור מגיני ארץ הט"ז והמג"א תומכין בידו מזה אחד ומוזה אחד, החולק עליהם כחולק על השכינה ואין משגיחין בו, ובפרט ששך גם דעת הפרי חדש, הפרי מגדים והמשנה ברורה.

וקך גם בהגהות הגרעק"א (סי' קצ"ה ס"א) כתב שדעת הרשב"א מוכרעת כנגד הרשב"ש, והעיקר כשיטת הרשב"א והשו"ע, עי"ש.

וברור כשמש בצדהיים שאף בביאור הלכה לא עלה על דעתו לחלוק על השו"ע, ולא כתב אלא ש"לכתחלה יותר טוב להחמיר בזה שיכנסו לפנים וכו'", דהיינו במקום האפשר שיכנסו בפנים, אבל בשאי אפשר ליכנס בפנים כגון בנידון דידן לא עלה על דעת המשנה ברורה לפקפק בדברי יוסף הצדיק שעל שלוחנו אנו יושבים, את מימיו אנו שותים ומפיו אנו חיים.

וכל זה ברור כשמש בצדהיים.

מנחת אשר – בתקופת הקורונה

יט

קריאת התורה וברכת כהנים במרפסות

הנני כמענה ללוחות השניות שנתן בידי, ושאלתו האם ניתן לצרף את המתפללים במרפסות אף לענין ברכת כהנים וקריאת התורה, משום שאחד הרבנים העיר דמכיון שכל שיטה זו שלפיה ניתן לצרף אותם מבוססת על שו"ת הרשב"א והיא שנויה במחלוקת שמא עדיף שלא לברך על מצוות אלה.

אך באמת לא דאיתו כל נפ"מ בין ברכת המצוה לברכות חזרת הש"צ, ואם אין מנין אף ברכות הש"צ הוי ברכה לבטלה, ואף בברכות אלה ניתנה ההלכה דספק ברכות לקולא (ולא מסתבר לומר שצריך לכוין לשם תפילת נדבה ואכמ"ל), אלא שכתבתי את הנראה לענ"ד דכיון דהשו"ע ונשואי כליו רוב גדולי הפוסקים פסקו כדברי הרשב"א יש לסמוך עליהם, ובפרט בשעה שאינן יכולים להתקבץ ביחד כמבואר בלוחות הראשונות אשר כתבתי, וא"כ הוא הדין והוא הטעם גם בברכת כהנים וקריאת התורה.

אלא שמטעם אחר יש לדון בשני אלה, ואבאר.

הנה לגבי ברכת כהנים, הלכה פשוטה דכהנים צריכים לעמוד פניהם כנגד פני העם כמבואר בסוטה (ל"ח ע"א) ובשו"ע (קכ"ח סעיף י'), אלא שנראה להקל בזה, והכהנים במרפסות זו יפנו אל עבר מרפסות אחרות שעליהם עומדים חלק משאר המתפללים. ועוד דהלא ביה"כ"נ שכולם כהנים מכריזים את העם שבשדודות (שם סעיף כ"ה), וכך גם בני"ד, ומשו"כ נראה דשפיר יש לכהנים לשאת כפיהם ולברך.

אך לגבי קריאת התורה יש לעיין, דהנה מבואר במגילה (כ"א ע"ב) דאף שמעיקר הדין היה די בברכה אחת בתחילת הקריאה וברכה אחת בסופה, תיקנו חכמים שכל אחד ואחד משבעת הקרואים יברכו גזירה משום הנכנסים והיוצאים. ואף שמעיקרא דדינא תיקנו חכמים שיעלו לתורה שבעה קרואים, אלא שלא יברכו אלא העולה ראשון לפניה והעולה אחרון לאחריה, אבל מ"מ צריך שיעלו לתורה שבעה אנשים. ולכאורה פשוט דכאשר כל אחד עומד במרפסת ביתו, אי אפשר לעלות לתורה.

ומה שכתב אחד הגדולים דכיון שנוהגים בני אשכנז להעלות סומא לתורה כמ"ש הרמ"א (סי' קל"ט ס"ג) ה"ה במי שעומד במרפסת אחרת, אין נראה כלל, דמ"מ צריך לעלות לתורה ולעמוד ליד הס"ת, וכל זה לא שייך בריחוק מקום, ואף אם נדחוק דעצם הקריאה יעמוד פלוני בן פלוני חשיב עליה לתורה, מה שאין נראה כלל לדעתו, אכתי נראה דאינו יכול לברך, ואף שנהגו שהסומא עולה ומכבד, אין לך אלא חידושו והבו דלא לוסף עלה, וכבר כתב המגן אברהם (קל"ט סק"ד) דסומא עם הארץ לא יעלה, ולענ"ד כך גם בני"ד.

אמנם אף שאי אפשר להעלות לתורה מי שנמצא בריחוק מקום מ"מ נראה פתרון לקריאת התורה עם ברכה באחד משני פנים:

א. אם יש משפחה שיש בה שלשה גדולים כגון אב ושני בנים, נראה דיש להקל להעלותם בזה אחר זה, דהלא איתא בשו"ע (סי' קמ"א ס"ו):

"יכולים לקרות כ' אחים זה אחר זה והבן אחר האב, ואין מניחים אלא בשביל עין הרע. הגה: ואפי' אם א' הוא השביעי וא' הוא המפטיר, לא יקראו השני בשמו משום עין הרע (מהרי"ל)".

הרי דמצד הדין אין בזה ענין אלא משום עין הרע, והמשנה ברורה (ס"ק י"ח) כתב דאם עלה לא ירד דאין קפידא בזה אלא לכתחלה, ובשער הציון (סי' י"ז) הביא הלכה זו מדרך החיים בשם כמה אחרונים.

ובערוך השלחן (סעיף ח') כתב דמי שאינו חושש לעינא כישא יכול לעלות, אך זה סותר את לשון השו"ע דאין מניחין להם לעלות, אך מ"מ נראה לכאורה דבשעת הדחק כדי שלא תבטל עיקר התקנה דקריה"ת יש להקל בזה, ולא יפלא שלא מציעו זאת בפוסקים, כי אין זה מצוי כלל שנצטרך להעלות אחים זה אחר זה, דמ"מ, אם אין מנין אין קריה"ת, ואם יש מנין למה צריך להעלותם בזה אחר זה, אך בנידון דידן לכאורה יש להקל.

ונראה עוד דבנידון דידן יש לדון דאין כלל עין הרע, כיון שאי אפשר בענין אחר.

ב. אך באמת נראה דאי"צ לכל זה, אלא בעל הקורא יעלה ויברך ויחזור ויעלה ויברך שבע פעמים, וכמבואר בטור ושו"ע (סי' קמ"ג ס"ה) דכך נוהגין במקום שאין בציבור מי שיוודע לקרות. ואף שכתבו הפוסקים דלפי מנהגנו שגם עם הארץ שאינו יודע לקרות עם הש"צ עולה, וגם סומא, שוב אין נוהגין שבעה"ק עולה וחוזר ועולה אלא עמי הארץ עולים לשבעת הקרואים, אך מ"מ לא פקפקו בעצם ההלכה, ומשו"כ נראה דכך יש להנהוג בנידון דידן.

אך באמת יש לעיין בכוננת המגן גיבורים, ואפשר שלא כאו לחלוק על דברי הט"ז שהחמיר בשביל של יחיד אלא כוונתו לפקפק בדברי האליה רבה שכתב דאם אין השביל קבוע גם בימות הגשמים אינו מפסיק כמו שכתב הרמב"ם לגבי פאה, שהרי תחילה ציטטו את דברי הט"ז דגם שביל של יחיד מפסיק, ושוב הביאו את דברי האליה רבה, ועל זה כתבו: "ולפע"ד אין עניינו לשם דכאן הקפידה בשביל שהוא רשות אחרת כנ"ל ועיין בהשגות הראב"ד שם".

וכדי להבין את דבריהם נביא את דברי הרמב"ם והראב"ד.

הנה כתב הרמב"ם (הל' מתנ"ע פ"ג ה"ג):

"וכן אם היה מפסיק דרך היחיד שהוא רחב ארבע אמות או דרך הרבים הרחב שש עשרה אמה אבל שביל היחיד והוא פחות מארבע או שביל הרבים פחות משש עשרה אמה אם היה קבוע בימות החמה ובימות הגשמים מפסיק, ואם אינו קבוע בימות הגשמים אינו מפסיק אלא הרי הוא כשדה אחת".

והשיג הראב"ד:

"אבל שביל היחיד וכו'. א"א לא כי אלא אפילו יש לו ארבע אמות אלא שהשביל הוא דרך שבין השדות והכרמים ואינו דרך עוברי דרכים".

הרי שלדעת הראב"ד אין הדבר תלוי אם יש בו ד' אמות, אלא כל שאינו דרך עוברי דרכים אלא דרך שבין שדות וכרמים אינו מפסיק.

ויסוד הדבר, לדעת הרמב"ם תלוי אם יש בשביל ד' אמות, ולדעת הראב"ד אין הדבר תלוי אלא במהות השביל ודרך תשמישו.

ועל זה כתב המגן גיבורים דלגבי יזמון מסתבר דלכו"ע אין הדבר תלוי אלא במה דהוי רשות אחרת בפני עצמו, ולא בקביעות דימות החמה וימות הגשמים.

אך לא ברור לי במה כוונתו להיתלות בדברי הראב"ד ולמה ציינו לדבריו, ואפשר שאכן כוונתם להשיג על עיקר דברי הט"ז, סו"ד לא ירדתו לסוף דעתו בזה.

והנה בשו"ע הביא שיטה זו בשם י"א, אך אין ללמוד מזה שספק יש בדבר, דהלא ידוע שזה דרכו וסגנונו של השו"ע, דשיטה שלא מציעו אלא בדברי אחד הראשונים או מעט מן הראשונים נהג השו"ע לכתוב בשם י"א, וכ"כ הסמ"ע (ח"ו מ"ס ט"ז ס"ק ח'), ע"ש.

והנה בבאר היטב (ס"ק ו') ציין לשיירי כנה"ג, סתם ולא פירש. ובשערי תשובה (ס"ק ט"ו) הביא שנתלקו בזה גדולי הדורות, בשיירי כנה"ג פקפק בפסק השו"ע עפ"י הרשב"א, אך בשו"ת מטה יוסף (ח"ב סי' י"ג) כתב להקל "וכן עמא דבר ולית דין צריך בשש".

ועוד הביא בשערי תשובה את דברי החיד"א במחזיק ברכה בענין שדומה כמש בנידון דידן בבני אדם שלא יכלו לצאת מביתם בניירת המושל מחמת עיפוש האויר, וכתב דכל כה"ג מסתבר יותר דמצטרפין לכו"ע כיון שהם מראין פניהם זה לזה ואינם יכולים להתקבץ יחד.

ועוד כתב שם דאף כשיש קצת טרחה לרדת לבית הכנסת יש להקל לצרף אותם כל שמראין פניהם ורואים זה את זה, כ"ש בנידון דידן שבגזירת מלכות אין זה בידם, וכדי שלא יבטלו מקדיש וקדושה כל ארבעים יום כתב להקל, ע"ש.

וכל הגדולים הנ"ל, כנסת הגדולה, מטה יוסף והחיד"א לא טרחו להדגיש שאם שביל מפסיק בנייהם אינם מצטרפין, וכבר כתב הפרי מגדים (סי' נ"ה א"א סק"ב) דצירוף למנין קיל טפי מוימוון, שהרי בוימוון צריך רואין זה את זה אפילו בחדר אחד, ובתפילה לא צריך.

ומ"מ לא ראיתי מי שחולק על הט"ז להדיא, אך מ"מ נראה דבחדר המדרגות שאינו אלא משמש את דיירי הבית, אינו דומה אף לשביל יחיד, ומשו"כ נראה דמצטרפין.

ומ"מ נראה בני"ד דכיון דבשעת הדחק עסקין וכדי למנוע סכנה נראה רצוי להימנע מקיבוץ אנשים בקירבה יתירה, נראה להקל שיכולים להצטרף למנין ולומר קדיש וקדושה.

ביקרא דאורייתא ואהבת עולם

אשר ויים

דרשת שבת הגדול תש"פ

החלק ההלכה

מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א

בשנה זו כאשר בכל תפוצות ישראל כלום יושבים כדד, והרפואים מזהירים השכם והערב לבל יתקרבו הציבור זה לזה, וכך גם קבעו הרבנים בכל אתר ואתר. התעוררו שאלות רבות שלא עלו לפני כן על שולחן מלכים, ומכיון שהן שאלות חדשות צריכים מתינות רבה לפני שמכריעים בהן הלכה למעשה, וראינו לנכון להציע לפני הלומדים כמה מהנידונים השכיחים בעת הזו.

ומהעניין לציין לדבריו של היעב"ץ בספרו לחם שמים על המשניות, מסכת פרה פ"ז מ"ו, דאיתא התם המוליך את החבל בידו לדרכו כשר, ושלא לדרכו פסול, זה הלך ליבנה ג' מועדות ובמועד השלישי הכשירו לו הוראת שעה. וכתב ע"ז היעב"ץ קמ"ל כמה היו מתונים בהוראה קלה עם שהיו הסנהדרין ובית דין הגדול שבישראל.

צירוף למנין ברואים אלו את אלו

ומצינו דכתב הרשב"א בתשובה סי' צ"ו דאפשר לומר דגם לגבי צירוף למנין עשרה בתפילה נלמד מדיני זימון, שכל שרואים אלו את אלו הרי הם מצטרפים.

עוד מצינו דכתב השו"ע סעיף ט"ו, אם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ ושליח ציבור בתוך הפתח הוא מצרפן, דין זה מקורו מדברי הטור בשם אביו הרא"ש, וכתב הב"י דנראה שלמד את דבריו מדין צירוף לזימון שאם המכרך יושב על מפתן הבית הוא מצרפן.

והנה איתא במשנה פסחים דף פ"ה ע"ב גבי דין יוצא בקרבן פסח מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ, החלונות ועובי החומה כלפנים, ובגמ' אמר רבי יהודה אמר רב וכן לתפילה. ועיין ברש"י ובתוס' שם.

כתב השו"ע סי' נ"ה ס"ד מי שעומד אחורי בית הכנסת וביניהם חלון אפילו גבוה כמה קומות וכו' ומראה להם פניו משם מצטרף עמם לעשרה. מקור דברי השו"ע מתבארים מדבריו בבית יוסף, שבתחילה הביא מדברי רבנו ירוחם שלמד מהסוגיא בפסחים הנ"ל דחלונות ועובי הכתלים דינם כלפנים, והיינו שמי שעומד שם דינו כעומד בתוך הבית. וכתב על זה הב"י ומשמע לי דהאי חלונות ועובי הכתלים כלפנים כשראשו ורובו בחלון או על עובי הכותל הנראה מתוך הבית, ומביא שמצא שמהר"י אבוהב כתב בשם גאון דמכניס ראשו בחלון מצטרף עמהם למנין עשרה ולא חילק בכך [פירוש, דלא הצריך שראשו ורובו יהיו בתוך החלון]. עוד הביא הב"י שכן כתב בארחות חיים בשם רב האי מי שעומד אחורי בית הכנסת וביניהם חלון אפילו גבוה כמה קומות אפילו אינו רחב ארבע ומראה להם פניו משם מצטרף לעשרה.

והנה לא נתבאר להדיא מה טעמו של רב האי, דבשלמא לדברי רבנו ירוחם ומהר"י אבוהב טעם הצירוף הוא מחמת שהמציאות של האדם באופן זה י"ל דנחשבת כאילו הוא בתוך אותו מקום שבו נמצאים האחרים, לא מבעיא כאשר הוא עומד ממש בעובי הכתלים, אלא אף אם מכניס את ראשו יש לזון שנחשב גם כאילו הוא בתוך הבית, אבל דברי רב האי הסובר דבמראה להם פנים סגי להצטרף, לא נתבאר די הצורך, סו"ס אדם זה אינו נמצא בתוך אותו הבית שבו נמצאים האחרים, ומה לי שמראה להם פנים. וי"ל

הנידון של צירוף למנין כאשר אין עשרה הנמצאים במקום אחד, לא התבאר די הצורך בדברי הפוסקים, ובפרט בשאלות המצויות האידנא, האם מהני צירוף למנין כאשר אנשים נמצאים ברשויות נפרדות כגון במרפסות וכדומה ורואים אלו את אלו, ואת"ל דמהני מה הדין כאשר ישנם עשרה אנשים שאינם רואים אלו את אלו, אבל אחד רואה את השני והשני את השלישי, האם ככה"ג חשיבי כעשרה או לא. עוד יש לברר מה הדין כאשר רואים אלו את אלו אלא שהם בשני בניינים נפרדים, ויש שביל ביניהם האם הוא מפריד בין העשרה אם לאו, ואת"ל שמפריד יל"ע מה נחשב לשביל לענין זה. ויש להציע בזה את דברי הפוסקים בזה ומה שיש לשאת ולתת בדבריהם.

כשבאים לדון האם לענין צירוף עשרה למנין מהני הצטרפות על ידי ראייה, יש להקדים ששורש הנידון הוא דהיות ולדבר שבקדושה בעינן עשרה דכל כי עשרה שכינתא שריא, וכתב השו"ע בסי' נ"ה סעיף י"ג: **צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד**, ובפשטות בעינן שיהיו כולם מכוונסים יחדיו שאז הם נחשבים כי עשרה דשכינתא שריא עליהם. וכאשר הם נמצאים במקומות מחולקים אין אנו רואים את כל העשרה כציבור אחד. וכזה דנו הפוסקים האם גם כאשר אין כל העשרה נמצאים במקום אחד האם שייך שיצטרפו על ידי ראייה וייחשבו כציבור אחד. ומצינו דעות שונות בפוסקים בענין זה.

גוף הדין של צירוף על ידי ראייה מקורו בהלכות זימון בסי' קצ"ה ס"א בשתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד או בשני בתים אם מקצתן רואים אלו את אלו מצטרפות לזימון, ואם לאו אינם מצטרפות. וחזינן שעל ידי ראייה יכולים להצטרף. והנידון הוא האם לפינן דיני צירוף לתפילה מדיני זימון.

ועיין ברמב"ן בפסחים דף פ"ה ע"ב שכתב שאין ללמוד דין צירוף לעשרה לתפילה בציבור מדין זימון, דדוקא גבי זימון שמהני כשקבעו עצמם לאכילה מהני צירוף על ידי ראייה משא"כ תפילה בבית אחד שאין בה דין קביעות חבורה, והמשך הדברים כתב עוד דלענין דבר שבקדושה בעינן מקהלות. והיינו שחלוק צירוף לדבר שבקדושה מדיני זימון ואין ללמוד זה מזה כלל.

ובשורע ובנו"כ שיעמידו את כל הסעיפים הנ"ל בגוונא דחוקה שאינם רואים אלו את אלו.

וביותר מאחר שלגבי זימון זו הלכה פסוקה שראיה מצרפת, אמאי לא מצינו אפילו רמז בדברי הב"י והשורע להך נידון של ראייה. וכל מה שמצינו הוא רק לענין דברי הטור בשם אביו הרא"ש ש"ץ שמצרף, והב"י הראה מקום מדיני זימון שמצינו כה"ג.

עוד יש להוסיף שהב"י ראה את דברי הרשב"א בתשובה הנ"ל, ובעיני י"ט לענין צירוף ש"צ שנמצא בתוך בימה הביא את דברי הרשב"א, ולא הזכיר כלל את דברי הרשב"א בסו"ד שאמר שאפשר שיש להקל בצירוף על ידי ראייה, ולא הביא אותו כלל כמקור להאי דינא בסימן זה.

שור"ד שהחיי אדם כלל ל' דין א' העמיד את כל דברי השורע בסעיף י"ד דוקא במכניס את ראשו, וכתב שמה שכתב רבי האי "מראה פניו" צ"ל שכוונתו מכניס את ראשו ורובו לשם, דאל"כ קשה מ"ש מחצר גדולה שהרי גם שם רואים אלו את אלו, עיי"ש. [ויל"ע בגוף דברי הח"א דפשטות דברי הב"י מורה שהבין שדברי רב האי הם כדברי מהר"י אבוהב דלא בעינן שיכניס ראשו ורובו].

ועיין גם בדברי המאמר מרדכי שהאריך מאוד להוכיח שדברי הב"י הם דוקא כאשר מכניס את ראשו, ולא היקל מטעם צירף ראייה, והעיר גם שסתימת הדברים מורה שבחצר גדולה וקטנה איירו ברואים ואפ"ה כתבו הפוסקים שאינם מצטרפים.

דעת הגר"א בענין צירוף למנין על ידי ראייה

והנה הגר"א בסוף ס"ק ל"א על דברי השורע בדין ש"ץ שנמצא בתוך בימה אם מצטרף לציבור, אחר שהביא את טעמי הפוסקים, ובתוכם את דברי הירושלמי לגבי צירוף לזימון ואת דברי הרשב"א הנ"ל כתב אבל יש לדחות את כל הראיות.

ובאמת יל"ע אמאי לא ניחא ליה לגר"א ללמוד דין צירף למנין מדין צירוף לזימון, ואפשר שיש חילוק בין צירוף לזימון לדין מנין עשרה, דהנה לגבי מנין עשרה אם ישנם עשרה בחדר אחד אפילו אינם רואים אלו את אלו מצטרפים, ואילו לגבי זימון אינם מצטרפים, והיינו שחלוק דין צירוף למנין מדיני זימון, ואפשר דהטעם הוא דגבי מנין בענין עשרה במקום אחד דכל בי עשרה שכינתא שריא, ולכן סגי כשכל העשרה במקום אחד אפילו שאינם רואים אלו את אלו, ויתכן שצירוף על ידי ראייה אכתי לא נחשב שכולם במקום אחד, משא"כ בזימון שהענין אינו רק שיהיו במקום אחד, אלא בעיקר צריכים להיות מצורפים לסעודה אחת, ולזה מספיק צירוף של שמש וזוה נתחדש שגם ראייה נחשבת לצירוף ומצרפת אותם אף שאינם במקום אחד, אבל אין להביא משם ראייה לדין עשרה דציבור דשם בעינן שכל העשרה יהיו במקום אחד.

ובדעת הרשב"א י"ל דדן לומר שהענין ברואים אלו את אלו דנחשבים כאילו הם במקום אחד, והרשב"א אכן נזהר ואמר דבריו בלשון "אפשר".

דכוונת רב האי במה שכתב "מראה להם פנים" דהינו שמכניס את ראשו לתוך החלון באופן שרואים אותו, וזהו שהביא הב"י ראייה מדבריו ולאחר שהביא את דברי מהר"י אבוהב שהעומד בחלון אין צריך שיהיה ראשו ורובו בתוך החלון, הוסיף שכן כתב בארחות חיים, והיינו שהבין שדבריו הם כדברי מהר"י אבוהב.

ונמצא שדברי הב"י איירי בגוונא שהעומד בחלון מכניס את ראשו, וזהו פירוש התיבות "מראה להם פניו", ולא כתב הב"י שהוא רואה אותם או שהם רואים אותו, אלא בעינן שיראה להם פניו, והיינו שראשו יהיה בתוך החלון, ואז הוא נידון כנמצא עמהם באותו הבית.

ועיין מג"א ס"ק י"ב שהתקשה שבטוגיא בפסחים משמע שחלונות ועובי החומה דינם כבית רק כאשר הם שוים בגובהם לגובה הבית, ומדסתמו הפוסקים דבריהם לגבי תפילה בציבור ולא הצריכו שיהיה החלון שווה לרצפת הבית, משמע דס"ל דבבית הכנסת כיון שמראה פניו משם בכל ענין מצטרף, וצ"ל לדבריו בסי' קצ"ה ס"ב. והיינו דהוקשה למג"א אמאי מצטרף העומד בחלון והרי החלון גבוה ואינו שווה לרצפת בית הכנסת, ולא ביאר המג"א די הצורך מה הטעם שלענין בית הכנסת מצטרף אף שאינו עמהם ממש. והמג"א קיצר כדרכו ולא נתפרש להדיא למה נתכוין כשצ"ל לסי' קצ"ה ס"ב ולמה שכתב שם, ואפשר שהוא כדמות ראייה מדין המזמן שיושב על מפתן הבית שהוא מצרף את ב' החבורות, וחזינן ששייבה על מפתן מצרפת אף כאשר החבורות נמצאים בבתיים שונים, אך לא משמע מדבריו שכוונתו בסתמא לדין רואים אלו את אלו.

ועיין פר"ח שביאר את דברי השורע דמהני במראה פניו, משום דלענין תפילה מצטרפים בראיה כמו שמצינו בדיני זימון. וכתב דכל הסעיפים שהשורע דן בהם בחצר גדולה שנפרצה וכו' איירי באינם רואים דאי מיירי ברואים פשיטא דמצטרפים.

והגר"א בס"ק כ"ו התקשה גם אמאי מהני במראה פניו להצטרף ולכאורה בעינן שראשו רובו יהיו בתוך החלון, וכתב ד"ל שהב"י מרמה דין תפילה לדין צירוף לזימון, וכתב שכן מצא ברשב"א הנ"ל.

גם הפמ"ג ביאר את דברי השורע דהסברא לצירוף היא מחמת שראיה מצרפת ונקט כדברי הפר"ח שכל הסעיפים שעוסקים בנידון בהיו מקצתם בחצר גדולה ומקצתם בקטנה איירי באינם רואים אלו את אלו דאם רואים פשיטא דמצטרפים.

והנה יש לעיין בכל זה דלכאורה מסתימת הדברים בצירוף שדנו בהם הפוסקים במקצם עומדים בחצר גדולה ומקצתן בקטנה וכו', הפשטות שמדובר שהיו רואים אלו את אלו, דאמאי לדחוק ולהעמיד דוקא באינם רואים, והרי לכאורה כל הנידונים הללו באים ללמדנו שאף שלגבי מנין עשרה אם כולם נמצאים בבית אחד מצטרפים [ולא בעינן אפילו שיראו זה זה] מ"מ כאשר ישנם אופנים שבהם אנו דנים את המקומות כרשויות נפרדות, אין האנשים מצטרפים, והטעם לכאורה הוא כיון שלענין מנין עשרה בעינן שכולם יהיו ברשות אחת. ולא מצינו אפילו זכר לדבר בבית יוסף

רשות הרבים רחבה ט"ז אמה אלא ה"ה שביל היחיד מפסיק ביניהם, ואפשר דוקא שהוא קבוע גם בימות הגשמים.

וחזינן שגם לענין זימון שהענין שיחשבו חבורה אחת, והם רואים אלו את אלו, מ"מ כאשר יש שביל ביניהם הוא מחלק אותם, דשביל זה מחלק את הרשויות לגמרי.

ועיין פמ"ג סי' נ"ה בא"א ס"ק י"ב שכתב שדין זה דשביל המפסיק הנאמר בדנין זימון נאמר גם לענין צירוף למנין. והמשנ"ב לא הביאו.

אמנם נראה שכל זה בשביל היחיד שמפריד בין שני בתים אבל מה שמצוי בתוך בניינים שיש מבואה שמשמשת את כל הבנין אין זה כשביל שמחלק אלא הוא חלק מהבנין.

העומדים זה אחר זה ואינם רואים זה את זה האם מצטרפים

מה שמצינו בכרכת הזימון שמקצתם רואים אלו את אלו סגי, היינו כאשר צריכים לחבר בין חבורה לחבורה וכזה מקצתם רואים אלו את אלו סגי לחבר בין שתי החבורות. אבל כאשר יחידים רוצים להצטרף, בעינן שכולם יראו זה את זה, או עכ"פ שיראו את הש"ץ, דעיין בשו"ע סי' נ"ה דאם מקצתם בפנים ומקצתם בחוץ ושליח ציבור תוך הפתח הוא מצרפן. ודין זה מקורו בטור בשם הרא"ש, וכתב הב"י שהרא"ש למד את דינו מדיני צירוף לזימון שאם המברך יושב על מפתן הבית הוא מצרפן.

וכתב הפרישה [הביאו רע"א בגליון השו"ע וכתב שדבריו נראים לדינא] שדוקא ש"ץ מצרף דעתם עליו וכמו בשתי חבורות שדוקא המזמן מצרף אותם. וכך נקט גם המשנ"ב ס"ק נ"ד דכיון שהוא ש"ץ כל אחד נותן דעתו עליו.

וחזינן דלא סגי שחלק רואים את האמצעי והוא רואה את האחרים וזוהי סברא פרטית בש"ץ.

ולדינא עיין משנ"ב שנמשך אחרי דברי הפמ"ג שנקט שצירוף על ידי ראייה מהני עיין בדבריו ס"ק נ"ב, אלא ששם הביא גם דעת החולקים וכן בבה"ל סי"ג ד"ה ולחוץ, ס"ק נ"ז שהביא דיש מחמירים אפילו ברואין וכשעת הדחק אפשר שיש להקל. ובבה"ל הביא את דברי הגר"א הנ"ל, וכתב בתוך הדברים "דאפילו לפי דברי הגר"א אין להחמיר לכתחילה רק לענין צירוף וכו'". ומשמעת קצת שנקט לעיקר שאין לחוש ולהחמיר כדברי הגר"א אלא רק לכתחילה.

וע"ע בשע"ת מה שהביא מגדולי האחרונים שדנו בעניינים דומים האם מהני צירוף על ידי ראייה [ובתוך הדברים עסקו שם בענין בני אדם שצריכים להיות בהסגר מחמת מחלה מדבקת האם מצטרפים למנין, עיי"ש].

העולה מכל הנ"ל

והנה המציאות שקיימת האידנא שבני אדם נמצאים במרפסות כל אחד ברשות נפרדת והם רואים אלו את אלו, זו מציאות שלא נזכרה בפוסקים כלל, דהפוסקים איירי בגונא שהאדם נמצא סמוך אלא שאינו נמצא עם הציבור ממש באותו החדר. גם הרשב"א בתשובה סי' צ"ז שהוא מקור הדין של צירוף על ידי ראייה, לא איירי כאשר כל המניין מפורד בבתי נפרדים, עיי"ש בדבריו.

והנה האידנא בודאי שהוא שעת הדחק, ויש לעיין לדינא האם אפשר להקל ולומר שדעת הפוסקים שצירוף על ידי ראייה מהני לגמרי, או שמא הואיל והמציאות שקיימת האידנא לא נתבררה בדברי הפוסקים, וגם המשנ"ב כתב את דבריו בדרך אפשר, א"כ אף הבא להקל ולרמות בזה מילתא למילתא אפשר שיש להקל בזה רק לענין קדיש וברכו, אבל לא לענין חזרת הש"ץ וברכת כהנים וקריאת התורה שהם בחשש ברכה לבטלה, [דלא תיקנו ברכה בקורא בתורה רק כאשר נקראת בציבור], וצ"ע.

שביל המפסיק בין הבתים

עוד חזינן שהביא השו"ע בהלכות זימון ס"א את דעת רבנו יונה בשם יש מי שאומר דאם רשות הרבים מפסקת בין שני הבתים אינם מצטרפים בשום ענין. וכתב המשנ"ב סי' קצ"ה ס"ק ז' דלא בעינן

לשמור על הכללים ועל האזהרות

חובה גמורה והוא בכלל הידורי הפסח לשמור על הכללים ועל האזהרות שהרופאים מזהירים וחובה להזהיר גדולים על הקטנים לבל יזלזלו כלל וכלל להיות מזיקים ולא ניזוקים, ולמרות שכבר נמצאים ספונים בבתיים תקופה מאוד ארוכה, מ"מ זו היא העצה היחידה הקיימת למצב שבו אנו נמצאים והוא בכלל קיום התורה, וכבר היה הדבר לעולמים בתקופות קדומות שהיו בבידוד זמן רב.